

rapport

Het Europees Innovatiepartnerschap "Productieve en duurzame landbouw"

Het denkproces richting implementatie in Vlaanderen

2013

Anne Vuylsteke, Dirk Vervloet en Dirk Van Gijsegem

Afdeling Monitoring en Studie
Vlaamse overheid | Beleidsdomein Landbouw en Visserij

HET EUROPEES INNOVATIEPARTNERSCHAP "PRODUCTIEVE EN DUURZAME LANDBOUW"

HET DENKPROCES RICHTING IMPLEMENTATIE IN VLAANDEREN

Nota opgesteld in het kader van het Platform voor Landbouwonderzoek

Entiteit: Departement Landbouw en Visserij

Afdeling: Monitoring en Studie

Auteurs(s): Anne Vuylsteke, Dirk Vervloet en Dirk Van Gijsegem

Datum: Februari 2013

Met dank aan de leden van het Platform voor Landbouwonderzoek en de andere gesprekspartners voor hun waardevolle insteek.

COLOFON

Samenstelling

Entiteit: Departement Landbouw en Visserij

Afdeling: Monitoring en Studie

Verantwoordelijke uitgever

Jules Van Liefferinge, secretaris-generaal

Depotnummer

D/2013/3241/060

Druk

Vlaamse overheid

Voor bijkomende exemplaren neemt u contact op met

Afdeling Monitoring en Studie

Koning Albert II-laan 35 bus 40

1030 Brussel

Tel. 02 552 78 20 | Fax 02 552 78 21 | ams@vlaanderen.be

Een digitale versie vindt u terug op

www.vlaanderen.be/landbouw

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Vuylsteke A., Vervloet D. & Van Gijsegem D. (2012) *Het Europees Innovatiepartnerschap "Productieve en duurzame landbouw in Vlaanderen" – het denkproces richting implementatie in Vlaanderen*, Departement Landbouw en Visserij, Afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

INHOUD

SAMENVATTING	1
1 INLEIDING	3
1.1 Het EIP "Productieve en duurzame landbouw"	3
1.1.1 Situering	3
1.1.2 Doelstellingen en thema's	3
1.1.3 Organisatiestructuur	4
1.1.4 Instrumenten	5
1.2 Voorbereiding van het EIP landbouw in Vlaanderen	7
1.3 Focus van de nota	7
1.4 Structuur van de nota	8
2 VLAAMSE CONTEXT VAN HET EIP "PRODUCTIEVE EN DUURZAME LANDBOUW"	9
2.1 Instrumenten	9
2.2 Betrokken actoren	10
3 METHODE	11
3.1 Vier ideeën gebaseerd op de wettelijke voorstellen rond plattelandsontwikkeling	11
3.2 Respondenten	14
3.3 Vragen	14
3.4 Verslaggeving	15
4 OVERWEGINGEN BIJ HET EIP	16
4.1 Algemene bedenkingen bij het EIP en de steun aan OG's	16
4.1.1 Meerwaarde	16
4.1.2 Operationele aandachtspunten	17
4.2 Bedenkingen bij de vier ideeën voor steun aan OG's	20
4.2.1 Idee 1: Land- en tuinbouwers stimuleren om zich te laten begeleiden	20
4.2.2 Idee 2: Focus op de demonstratie en toepassing van onderzoeksresultaten	21
4.2.3 Idee 3: Opvolging en demonstratie van innovatieve milieu- en/of klimaatvriendelijke technieken	23
4.2.4 Idee 4: Stimuleren van netwerken en interactie rond specifieke thema's	24
4.3 Dierlijke praktijkcentra	26
4.4 Taken bij de implementatie en de werking van het EIP in Vlaanderen	26
5 CONCLUSIE	28
6 UITLEIDING	30
TABELLEN	31
FIGUREN	31
AFKORTINGEN	31
BRONNEN	32

SAMENVATTING

De Europese Commissie lanceerde het concept van de Europese Innovatiepartnerschappen (EIP) als een nieuwe benadering voor het Europese onderzoeks- en innovatiebeleid. Het is de bedoeling om zo de bestaande instrumenten en initiatieven in dit kader te stroomlijnen, te vereenvoudigen en beter te coördineren. Op die manier wil men beter tegemoet komen aan maatschappelijke uitdagingen. Het EIP "Productieve en duurzame landbouw" speelt in op de groeiende vraag naar voedsel en biomassa én de nood om bij de productie rekening te houden met de beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen en de impact op het milieu. De focus van het EIP landbouw is dubbel: het gaat om een stijging van productiviteit en efficiëntie van de landbouw én om een meer duurzame productie. Dit wil men doen door onderzoek en praktijk beter te verbinden, door kennisuitwisseling en feedback te verbeteren, door verschillende types innovatie tegelijk te mobiliseren en door investeringen en de ontwikkeling van zakelijke activiteiten te bevorderen. Men mikt hierbij op twee beleidskaders (beleid voor plattelandontwikkeling en Horizon 2020) en 3 operationele structuren (stuurgroep, Europees EIP netwerk en operationele groepen).

Opzet van de nota

Het doel van deze nota is om – binnen de context van het Platform voor Landbouwonderzoek – het denkproces richting de implementatie van het EIP landbouw in Vlaanderen te beschrijven en te ondersteunen. Er wordt daarbij gefocust op het beleid voor plattelandontwikkeling en de operationele groepen. Via de discussies binnen het Platform voor Landbouwonderzoek en de interviews met Platform-leden en aanvullende gesprekspartners werden een aantal ideeën voor steun aan de opstart en de werking van operationele groepen afgetoetst. Deze nota heeft niet als doel om tot een zeer concreet voorstel voor maatregelen te komen, maar wel om het denkproces en het kader te beschrijven waarbinnen in een latere fase maatregelen geschreven kunnen worden.

Resultaten

Uit de interviews blijkt dat er in Vlaanderen een ruime gedragenheid en interesse is voor het EIP als concept voor een ruime interactie tussen onderzoek en praktijk met het oog op de implementatie van onderzoeksresultaten en het aansturen van onderzoek. Het EIP landbouw sluit aan bij de huidige Vlaamse manier van werken, maar biedt tegelijk ook mogelijkheden om nieuwe initiatieven op te starten. Daarbij zullen uiteindelijk een aantal operationele keuzes gemaakt moeten worden. Het gaat bv. om de focus op groepen of individuele bedrijven, publieke versus private dienstverlening, thematische versus open oproepen, oproepen versus continue mogelijkheid tot indienen, enz.

Tegelijk werden ook verschillende aandachtspunten en randvoorwaarden geïdentificeerd. Zo moet de toegevoegde waarde van EIP-instrumenten duidelijk zijn voor de sector, is er een goede balans nodig tussen een bottom-up aanpak enerzijds en voldoende coherentie tussen de initiatieven anderzijds, moet er afstemming zijn met andere financieringsinstrumenten en moet voldoende en de juiste land- en tuinbouwbedrijven bereikt worden. Daarnaast vraagt men ook aandacht voor betrokkenheid van de relevante actoren en de uitwerking van goede randvoorwaarden voor de financieringsinstrumenten, administratieve verplichtingen, controles en audits en het voorzien van (afspraken rond) aanspreekpunten.

Tijdens de verkenning werd er gewerkt met vier ideeën, die een goed overzicht geven van de mogelijkheden binnen de wettelijke voorstellen voor PDPO:

- Idee 1: Land- en tuinbouwers stimuleren om zich te laten begeleiden
- Idee 2: Focus op de demonstratie en toepassing van onderzoeksresultaten
- Idee 3: Opvolging en demonstratie van innovatieve milieu- en/of klimaatvriendelijke technieken
- Idee 4: Stimuleren van netwerken en interactie rond specifieke thema's

Het was voor de respondenten moeilijk om een keuze te maken tussen de vier voorgestelde instrumenten, aangezien zij allemaal voor- en nadelen hebben en met elkaar verbonden zijn. Naast visievorming en de meer organisatorische werking van een operationele groep (idee 4) is er ook nood aan instrumenten om de acties in

de praktijk te realiseren. Over het algemeen ging de voorkeur uit naar de lerende netwerken (idee 3) en de opstart en werking van open operationele groepen (idee 4). Er is ook ruime interesse voor het voortzetten van de demonstratieprojecten voor duurzame landbouw (idee 2), aangezien deze geëvalueerd worden als zijnde een waardevol instrument om technieken ingang te laten vinden in de sector. Rond idee 1 (individuele bedrijfsbegeleiding rond innovatie) was er meer onenigheid. Hoewel iedereen het er over eens is dat het erg belangrijk is dat land- en tuinbouwers goed opgeleid zijn en kunnen beschikken over een kwaliteitsvolle adviesverlening, ziet men dergelijk systeem dat gericht is op individuele bedrijven los van de context van het EIP. Aspecten rond de opleiding van voorlichters en adviseurs (train-the-trainer) zouden daarentegen wel aan bod kunnen komen binnen het EIP.

Conclusie en uitleiding

Met deze oriënterende nota is er meer duidelijkheid over het kader waarbinnen de operationele groepen in Vlaanderen georganiseerd kunnen worden. Het is duidelijk dat het gaat om een combinatie van maatregelen die gericht zijn op (i) de opstart en werking van operationele groepen en (ii) diverse acties waarvan operationele groepen - naast anderen – begunstigde zijn. De manier waarop dit kader concreet vorm krijgt, kwam aan bod in de discussies binnen het Platform voor Landbouwonderzoek. Er werd een open maatregel naar voor geschoven, waarbij operationele groepen steun krijgen om een voortraject te doorlopen.

Vooraleer EIP in Vlaanderen kan geïmplementeerd worden is er nog bijkomend werk nodig. De focus dient verder uitgebreid te worden van het beleid voor plattelandontwikkeling naar het volledige werkingsspectrum van het EIP. Concreet gaat het om de interactie met Horizon 2020 en de organisatie van het Vlaams netwerk van operationele groepen.

1 INLEIDING

Om een goed zicht te krijgen op het Europees innovatiepartnerschap (EIP), schetst dit inleidende hoofdstuk de doelstellingen, organisatiestructuur en instrumenten die door de Europese Commissie naar voor geschoven worden. Het gaat bijgevolg om de zaken die algemeen gelden op Europees niveau. Het is pas in de volgende hoofdstukken dat er specifiek naar Vlaanderen gekeken wordt, via het denkproces ter voorbereiding van de implementatie.

1.1 Het EIP “Productieve en duurzame landbouw”

1.1.1 Situering

In het kader van de Europa 2020-strategie en het kerninitiatief “Innovatie Unie”¹, lanceerde de Europese Commissie het concept van Europese Innovatiepartnerschappen (EIP). Het doel van de EIP's is om een nieuwe benadering voor het Europese onderzoeks- en innovatiebeleid uit te testen. De focus ligt op maatschappelijke uitdagingen, omdat deze vragen om snelle en gecoördineerde innovatieve doorbraken. Voorbeelden van thema's waarrond EIP's zullen werken zijn o.a. actief en gezond ouder worden, waterefficiëntie, aanvoer van niet-energetische grondstoffen én productieve en duurzame landbouw. Het is de bedoeling dat EIP's zich niet enkel richten op technologische aspecten, maar dat zij ook rekening houden met de volledige onderzoeks- en innovatieketen en de verschillende beleidsniveaus. Om de doorbraken te realiseren, wordt er vooral ingezet op het stroomlijnen, vereenvoudigen en beter coördineren van de bestaande instrumenten en initiatieven.

Het EIP “Productieve en duurzame landbouw”² speelt in op de sterke groei van de wereldwijde vraag naar voedsel en biomassa. Het EIP wil hieraan bijdragen door een verbeterde productiviteit en efficiëntie van de landbouw en door tegelijkertijd te waken over een duurzaam beheer van de natuurlijke hulpbronnen en de milieueffecten. Het EIP zal daarbij optreden als een interface tussen landbouw, bio-economie, wetenschap, adviseurs, milieubeweging, consumenten en andere belanghebbenden op Europees, nationaal en regionaal niveau. Op die manier wordt (i) een brug geslagen tussen onderzoek en technologie enerzijds en boeren, bedrijven, belanghebbenden, industrie en adviseurs anderzijds, (ii) wordt de kennisuitwisseling verbeterd en is er meer feedback over onderzoek, (iii) worden verschillende types innovatie tegelijk gemobiliseerd (zowel technologische als niet-technologische innovatie) en (iv) worden investeringen en de ontwikkeling van zakelijke activiteiten bevorderd.

1.1.2 Doelstellingen en thema's

Het streven naar een meer competitieve en meer duurzame land- en tuinbouw, wordt door de Europese Commissie vertaald naar twee doelindicatoren die men uiterlijk in 2020 wil realiseren:

- Het ombuigen van de recente trend van teruglopende productiviteitswinsten (gemeten als de totale factorproductiviteit), als indicator voor de bevordering van de productiviteit en efficiëntie;
- De bodemfunctionaliteit op een bevredigend niveau brengen, met het oog op duurzaamheid. Dit houdt in dat de trend van een dalende hoeveelheid organisch materiaal in de bodem omgekeerd wordt en dat passende landbouwpraktijken toegepast worden op erosiegevoelige landbouwgrond.

De thema's waarrond het EIP zal werken, worden bepaald in een Europees strategisch implementatieplan (SIP) (zie ook 1.1.3). Toch worden er vanuit Europa nu al 5 richtinggevende thema's naar voor geschoven. Het gaat om:

- Verhoging van de productiviteit, productie en een efficiënt gebruik van hulpbronnen in de landbouw

¹ COM(2010) 546 final: Europa 2020-kerninitiatief Innovatie-Unie, 6 oktober 2010.

² COM(2012) 79 final: Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad over het Europees Innovatiepartnerschap “Productiviteit en duurzaamheid in de landbouw”, 29 februari 2012.

- Innovatie gericht op de bio-economie
- Biodiversiteit, ecosysteemdiensten en bodemfunctionaliteit
- Innovatieve producten en diensten voor de geïntegreerde voedselketen
- Voedselkwaliteit, voedselveiligheid en een gezonde leefstijl

1.1.3 Organisatiestructuur

De Europese Commissie schuift voor het EIP een organisatiestructuur naar voor met drie structuren: operationele groepen, een Europees EIP netwerk en een stuurgroep op hoog niveau. Hierna volgt een beknopte beschrijving.

Operationele groepen

De operationele groepen (OG) vormen de spil van het EIP. Het is op dit niveau dat de echte actie plaats vindt. OG's moeten ervoor zorgen dat de informatie-uitwisseling tussen onderzoek en praktijk verbetert, dat feedback tot stand komt en dat alle relevante actoren en stakeholders meer gaan samenwerken. Het kan o.a. gaan om landbouwers, wetenschappers, adviseurs, ngo's, overheden en/of bedrijven.

Operationele groepen organiseren zich rond specifieke onderwerpen, thema's of problemen en zullen projecten uitvoeren die gericht zijn op het uittesten en toepassen van innovatieve praktijken, processen, producten, diensten en technologieën. Het plan van een OG omvat een beschrijving van het project, een beschrijving van de verwachte resultaten en de manier waarop bijgedragen wordt aan productiviteit en het duurzaam beheer van hulpbronnen.

De opstart en werking van OG's kan ondersteund worden via het beleid voor plattelandsontwikkeling en de nationale / regionale programma's voor plattelandsontwikkeling. Daarnaast kunnen OG's bij hun werking ook beroep doen op andere Europese, nationale en regionale financieringsbronnen.

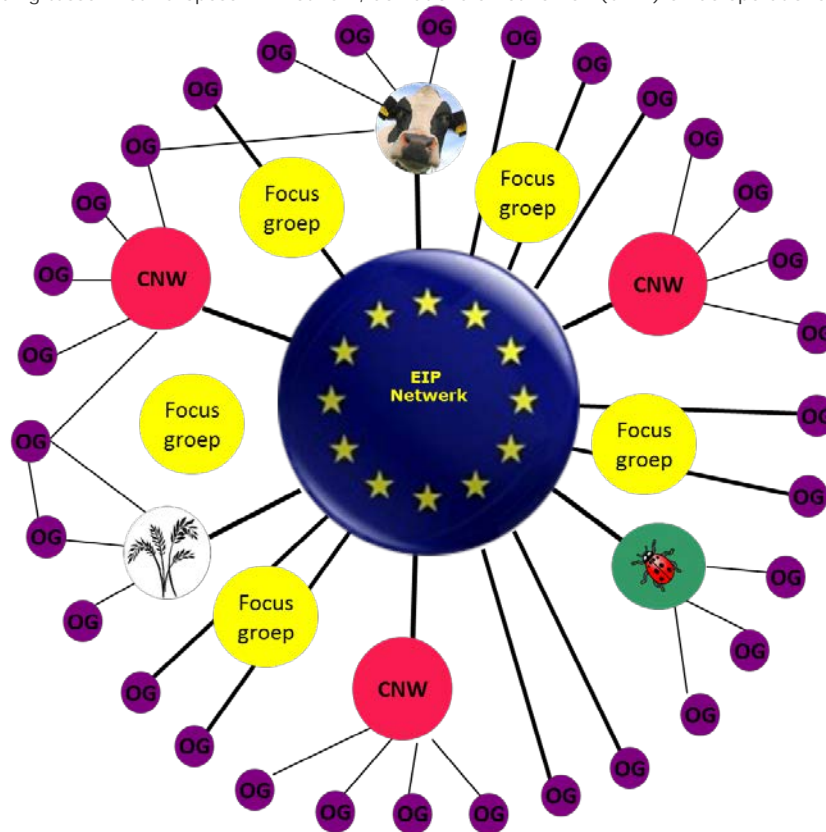
OG's engageren zich ook om de resultaten van hun project te verspreiden. Dit zal gebeuren via een nationaal netwerk (CNW, country network), namelijk het Vlaams netwerk van operationele groepen. Dit netwerk zal opereren als een satelliet van het Europese EIP-netwerk en zal een evenknie hebben in de andere Europese lidstaten. De verhouding tussen deze structuren wordt weergegeven in Figuur 1.

Europees EIP netwerk

Het Europees EIP netwerk vormt de koepel boven de nationale satellieten en zo alle operationele groepen in de lidstaten en regio's. Het Europees EIP netwerk moet helpen om ervaringen met innovatieve benaderingen uit te wisselen en de communicatie tussen de landbouwpraktijk en wetenschap te verbeteren. Ook zal het netwerk de oprichting van operationele groepen stimuleren en informatie geven over de kansen die het EU-beleid biedt. De netwerkfaciliteit – de contractant die het Europees EIP netwerk beheert - zal dit o.a. doen via de organisatie van seminars en focusgroepen, het uitbouwen van databases van goede praktijken en onderzoeksresultaten en een algemene helpdesk-functie.

Het Europees EIP netwerk zal zijn informatie halen bij de nationale satellieten, thematische netwerken en (indien nodig) de operationele groepen die actief zijn in de lidstaten (Figuur 1). Het netwerk functioneert dus als verbindende schakel die de communicatie en samenwerking versterkt en helpt bij de uitwisseling van ervaringen, goede praktijken en de lessen die geleerd zijn. Ook zal het zorgen voor een mechanisme van systematische terugkoppeling van de praktijkbehoeften naar de wetenschapsagenda.

Figuur 1. Verhouding tussen het Europese EIP netwerk, de nationale netwerken (CNW) en de operationele groepen

Bron: Europese Commissie – DG AGRI (2012)

Stuurgroep

De stuurgroep op Europees niveau bestaat uit 42 personen die de verschillende belangen binnen het innovatielandschap vertegenwoordigen en die op persoonlijke titel worden benoemd. Het gaat bv. om vertegenwoordigers van lidstaten, regio's, boeren en bosbouwers, wetenschappers, milieu- en consumentenactoren en andere ketenactoren. De stuurgroep zal strategische adviezen voor de uitwerking van het EIP formuleren in een SIP. Het is de bedoeling dat het SIP de prioritaire actiegebieden aanduidt en aanbevelingen formuleert om de EIP-doelen te verwezenlijken.

De invulling en opstart van het de stuurgroep is de eerste stap die zal volgen na de Mededeling over het EIP landbouw³. Het is de stuurgroep die het EIP-proces effectief zal opstarten.

1.1.4 Instrumenten

Bij de uitwerking van het EIP "Duurzame en productieve landbouw" is het de bedoeling om de link te leggen tussen instrumenten uit de tweede pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en het Europese onderzoeks- en innovatiebeleid (Horizon 2020), om zo de interactie tussen onderzoek en praktijk te stimuleren. Op die manier wil men ervoor zorgen dat onderzoeksresultaten vaker toegepast worden in de praktijk en dat de sector meer betrokken wordt bij het formuleren van onderzoeksnoden.

Het afstemmen van de twee beleidskaders is mogelijk omdat beiden beleidskaders momenteel hervormd worden. Hierna volgt een beschrijving op basis van de wettelijke voorstellen van de Europese Commissie. Deze moeten, na onderhandeling met het Europees Parlement en de Raad, nog finaal goedgekeurd worden. Eens dit

³ COM(2012) 79 final: Mededeling over het Europees Innovatiepartnerschap "Productiviteit en duurzaamheid in de landbouw", 29 februari 2012.

proces afgerond is, is Vlaanderen aan zet om te beslissen waarop het in zijn beleid voor plattelandsontwikkeling zal inzetten in de periode 2014-2020. Horizon 2020 wordt – via werkprogramma's - beheerd door de Europese Commissie, met inspraak van de landen.

Plattelandsontwikkeling

Innovatie en kennisoverdracht worden in de wettelijke voorstellen voor het plattelandsontwikkelingsbeleid 2014 – 2020⁴ naar voorgeschoven als een horizontale prioriteit. Verschillende maatregelen kunnen ingezet worden om deze prioriteit te realiseren. Hieronder volgt een beschrijving van de instrumenten, die gebruikt kunnen worden om de werking en acties van OG te ondersteunen.

- Kennisoverdracht en voorlichting (art. 15)
Deze maatregel geeft steun aan diverse vormen van kennisoverdracht en voorlichting. Het gaat o.a. om beroepsopleidingen, verwerving van deskundigheid (bv. via opleidingen, workshops, coaching en uitwisselingen rond bedrijfsbeheer), demonstratieactiviteiten en voorlichting. De dienstverleners zijn de begunstigde van de steun. De maatregel wordt voorgesteld met een Europees cofinancieringspercentage van 80%.
- Adviesdiensten, bedrijfsbeheer en – ondersteuning (art. 16)
Het doel van deze tweede maatregel is om (i) advies te geven aan landbouwers (en andere actoren) om de economische en ecologische prestaties en de klimaatvriendelijkheid en –bestendigheid van hun bedrijf te verbeteren, (ii) bedrijfsbeheersdiensten, bedrijfsverzorgingsdiensten en bedrijfsadviesdiensten op te richten en (iii) de opleiding van de adviseurs te bevorderen. Ook hier zijn de dienstverleners de begunstigde en zij worden geselecteerd op basis van een objectieve en open selectieprocedure. Verschillende thema's kunnen aan bod komen in de adviezen, zoals randvoorwaarden, klimaat- en milieuvriendelijke praktijken, klimaatadaptatie en –mitigatie, biodiversiteit, dierziekten, duurzame ontwikkeling van de economische activiteit van de kleine landbouwbedrijven en arbeidsveiligheidsnormen. Een nieuw element is dat het advies - onder bepaalde voorwaarden - gedeeltelijk in groep verleend mag worden. De Europese Commissie stelt een maximumbedrag per advies voor (1.500 euro) en een cofinancieringspercentage van 50%.
- Samenwerking (art. 36)
De derde maatregel wil samenwerking stimuleren. Het gaat met name om (i) samenwerking tussen verschillende actoren in de keten of de sector (waaronder brancheorganisaties), (ii) de oprichting van clusters en netwerken en (iii) de oprichting en werking van operationele groepen in het kader van het EIP. Het kan zowel gaan om nieuwe samenwerkingsverbanden als om nieuwe activiteiten van bestaande groepen. De samenwerking kan betrekking hebben op verschillende aspecten, zoals bv. proefprojecten, de ontwikkeling van innovaties, het delen van voorzieningen en hulpbronnen, logistieke platforms en afzetbevordering en collectieve acties. De looptijd van de steun mag niet meer dan zeven jaar bedragen en de Europese Commissie stelt een cofinancieringspercentage van 80% voor.
- Andere maatregelen
Daarnaast zijn er nog een aantal andere maatregelen waarop OG's beroep zouden kunnen doen. Het gaat bv. om de maatregelen rond kwaliteitsschema's, investeringen, bedrijfsontwikkeling en nieuwe bosbouwtechnologie, verwerking en vermarkting. De link tussen deze maatregelen en het EIP is echter minder direct.

Horizon 2020

Het Europese onderzoeks- en innovatiebeleid is het tweede beleidskader dat ingezet zal worden in het kader van het EIP landbouw. Uit de mededeling over het meerjarig financieel kader (MFK)⁵ blijkt dat Horizon 2020 een voorgesteld budget heeft van 80 miljard euro voor de volledige programmeringsperiode 2014-2020. Hiervan wordt 4,5 miljard euro expliciet gereserveerd voor onderzoek en innovatie in het kader van

⁴ COM(2011) 627 definitief: Voorstel voor een VERORDENING VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO)

⁵ A Budget For Europe 2020 - Part I - Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, COM(2011) 500/1 final, 29/06/2011.

voedselzekerheid, bio-economie en duurzame landbouw. De onderhandelingen over het MFK moeten aantonen of dit budget gehandhaafd kan blijven.

De wettelijke voorstellen voor Horizon 2020⁶ zitten in op drie prioriteiten, die elk een eigen logica en eigen financieringsinstrumenten hebben: (i) excellente wetenschap, (ii) industrieel leiderschap en (iii) maatschappelijke uitdagingen. Eén van de zes maatschappelijke uitdagingen kreeg de voorlopige titel "Voedselzekerheid, duurzame landbouw, marien en maritiem onderzoek en de bio-economie". Bedoeling is om de productie van voldoende, veilig en kwalitatief voedsel en andere biogebaseerde producten te ondersteunen en om de overgang naar een duurzame Europese bio-economie te versnellen. Specifiek voor de werking van het EIP landbouw gaat het o.a. om de financiering van toegepast onderzoek, multi-actorbenaderingen, grensoverschrijdende en clusterinitiatieven, piloot- en demonstratieproject en steun aan innovatiebrokers en – centra.

1.2 Voorbereiding van het EIP landbouw in Vlaanderen

Hoewel de onderhandelingen over de wettelijke voorstellen van het GLB en Horizon 2020 nog niet afgerond zijn, is het belangrijk om te anticiperen op de mogelijkheden van het EIP in Vlaanderen. De ideeën en de voorstellen achter het EIP sluiten grotendeels aan bij de Vlaamse manier van werken: we beschikken vandaag al over een ruime kennisinfrastructuur waarin diverse actoren actief zijn. Tegelijk biedt het EIP – via de werking van OG's - ook een opportuniteit om vernieuwingen door te voeren en de interactie tussen de verschillende betrokkenen nog te versterken. Zo moet het in de toekomst gemakkelijker worden voor land- en tuinbouwers om te blijven vernieuwen op hun bedrijf en zo hun productiviteit, duurzaamheid en concurrentiekracht te versterken.

Het Platform voor Landbouwonderzoek kreeg van minister-president Peeters de vraag om de ontwikkelingen rond het EIP op te volgen en een advies te formuleren. Op basis van de discussies binnen het Platform voor Landbouwonderzoek en interviews met diverse betrokkenen is dit document een oriënterende nota. Het is de bedoeling om het denkproces te beschrijven en een overzicht geven van de noden voor en de mogelijkheden van het EIP. De huidige manier van werken en de nieuwe mogelijkheden binnen de wettelijke voorstellen voor plattelandsontwikkeling vormden het uitgangspunt. Door deze manier van werken wordt ingespeeld op de doelstelling van het Witboek Landbouwonderzoek (Van Gijsegem et al., 2009) om de samenwerking in het onderzoekslandschap te verbeteren, onderzoeksresultaten beter te valoriseren en financieringskanalen beter af te stemmen.

1.3 Focus van de nota

Gezien de vele onduidelijkheden en het feit dat de onderhandelingen tussen de Raad, de Europese Commissie en het Europees Parlement nog niet afgelopen zijn, is het onmogelijk om al zeer concreet in te gaan op de implementatie van het EIP. Daarom werd er gekozen om te focussen op het kader en de randvoorwaarden waarbinnen de ondersteuning van OG's uitgetekend kan worden.

In de nota focussen we op de implementatie van het EIP in Vlaanderen. Dit houdt in dat de focus uitsluitend ligt op het beleid voor plattelandsontwikkeling, aangezien hier de lidstaten en regio's verantwoordelijk zijn voor het uittekenen van de strategie en het programma. Dit is in tegenstelling tot het onderzoeksprogramma Horizon 2020, waar de uitvoering voornamelijk op Europees niveau ligt. Het is vanzelfsprekend dat er in een volgende fase ook gekeken dient te worden naar de interactie tussen de twee beleidskaders en de praktische organisatie.

⁶ COM(2011) 809 final: Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council establishing Horizon 2020 - The Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020)

In de nota focussen we voornamelijk op het microniveau: de opstart en werking van operationele groepen en de instrumenten die OG kunnen gebruiken om hun acties uit te voeren. Het Vlaams netwerk van operationele groepen (= satelliet van het Europees EIP netwerk) komt beperkt aan bod in paragraaf 4.4.

1.4 Structuur van de nota

De nota vervolgt in hoofdstuk 2 met een overzicht van de Vlaamse context van het EIP. Het doel is om een beknopt overzicht te geven van de bestaande overheidsinstrumenten en de betrokken actoren. De methode die aan de basis ligt van deze oriënterende nota komt aan bod in hoofdstuk 3. Het gaat o.a. om de 4 ideeën die gebruikt werden om de gesprekken te structureren, de respondenten, de vragen en de manier waarop de verslaggeving gebeurde. De kern van de oriënterende nota komt aan bod in het vierde hoofdstuk. Er wordt eerst ingegaan op de algemene bedenkingen rond het EIP landbouw, georganiseerd rond de meerwaarde, bedenkingen en de aandachtspunten bij implementatie. Het tweede deel van het vierde hoofdstuk gaat dieper in op de mogelijke instrumenten om OG's te ondersteunen. Ook hier wordt er – idee per idee – gekeken naar de meerwaarde, bedenkingen en aandachtspunten. De taken die gepaard gaan met de implementatie van het EIP en steunmaatregelen ten voordele van OG's komen aan bod in het derde deel van hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 formuleert slotte de conclusies, terwijl de uitleiding een zicht geeft op de stand van zaken.

2 VLAAMSE CONTEXT VAN HET EIP "PRODUCTIEVE EN DUURZAME LANDBOUW"

Zoals hoger al gesteld werd, sluit de Vlaamse manier van werken al gedeeltelijk aan bij de concepten die naar voor geschoven worden in het kader van het EIP landbouw. Het is dan ook evident dat we bij de implementatie van het EIP en het uittekenen van de steun aan de operationele groepen vertrekken vanuit de huidige situatie. Dit tweede hoofdstuk heeft daarom als doel om die situatie in kaart te brengen in termen van instrumenten en betrokken actoren.

2.1 Instrumenten

Er bestaan in Vlaanderen verschillende instrumenten die steun geven aan onderzoek, kennistransfer, voorlichting, advies en andere activiteiten die relevant zijn voor de werking van operationele groepen. Het gaat zowel om maatregelen binnen het huidige Vlaamse Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO 2007 - 2014) als om zuiver Vlaamse maatregelen. Beide types komen aan bod in de volgende paragrafen. Meer uitgebreide informatie over de financieringsinstrumenten is beschikbaar in Deuninck et al. (2007) en Vuylsteke & Van Gijsegem (2010).

Tabel 1 geeft een overzicht van het budget dat in de periode 2007 – 2011 gespendeerd werd aan de vier assen van het Programma voor Plattelandsontwikkeling. Het grootste deel van het budget gaat naar de eerste as, namelijk het versterken van het concurrentievermogen van de bedrijven. Naast de VLIF-steun aan land- en tuinbouwbedrijven zijn er binnen As 1 ook drie maatregelen die te maken hebben met kennis en advies. Het gaat om de ondersteuning van vorming en voorlichting, de sensibiliseringsprojecten duurzame landbouw (=demonstratieprojecten) en de ondersteuning van het bedrijfsadviesstelsel. Het budget van deze maatregelen varieert over de jaren heen tussen 5,5 en 7,5% van het totale PDPO 2-budget. De samenwerkingsmaatregel (124), voorloper van de voorgestelde maatregel om de opstart en werking van OG's te ondersteunen, is niet actief in PDPO II.

Tabel 1. Uitgaven en relevante maatregelen in het kader van EIP in het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (Vlaams + Europees), miljoen euro, 2007 – 2011

	2007	2008	2009	2010	2011
As 1 – Concurrentievermogen	63,762	77,118	61,000	87,830	77,918
waarvan					
- vorming en voorlichting	4,259	4,369	4,897	4,234	4,237
- sensibiliseringsprojecten duurzame landbouw	1,180	1,303	0,982	0,922	0,572
- bedrijfsadviesstelsel	0,943	2,588	1,398	1,987	2,127
As 2 – Milieu	21,158	24,632	27,931	21,445	21,444
As 3 – Leefkwaliteit en diversificatie	1,683	7,648	10,595	12,073	12,023
As 4 – Leader	0	0,510	1,545	6,211	6,939
Technische bijstand	0,158	0,280	0,628	0,546	0,308
Totaal	86,670	110,188	101,699	128,105	118,632

Bron: Dumez & Van Zeebroeck (2011; 2012), Van Zeebroeck & Maertens (2010), Van Zeebroeck et al. (2009)

De gegevens over de instrumenten die met zuiver Vlaamse financiering ondersteund worden, zijn weergegeven in Tabel 2. Let wel op: het gaat hier om cijfers gebaseerd op begrotingen, niet op het budget dat in werkelijkheid gespendeerd werd. Hoewel de cijfers dus niet zomaar vergeleken mogen worden, is het wel duidelijk dat de zuiver Vlaamse maatregelen een omvangrijker budget vertegenwoordigen. Het gaat zowel om zuivere onderzoeksfinanciering als om meer structurele werkings- en investeringssteun. Ongeveer 70% van deze begroting komt van het beleidsdomein landbouw en visserij, terwijl IWT (Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie) de overige 30% voor zijn rekening neemt.

De cijfers voor het Programma Landbouwonderzoek / LA-trajecten moeten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. In het verleden werd er vanuit de land- en tuinbouwsector ook beroep gedaan op de IWT-programma's "Thematische Innovatiestimulering (TIS)" en "Technologische dienstverlening (TD)". Beide programma's bestaan niet langer als dusdanig, maar werden opgenomen in de VIS- en de LA-trajecten. Er zijn geen exacte cijfers over het budget dat in het verleden binnen deze TIS en TD naar landbouwgerelateerde projecten ging, maar het bedrag is in ieder geval hoger dan de 1 miljoen euro die verschoven werd naar de LA-trajecten.

Tabel 2. Begroting van Vlaamse maatregelen die relevant zijn in de context van het EIP landbouw, miljoen euro, 2007 – 2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Programma Landbouwonderzoek – LA-trajecten	9,602	9,602	9,602	9,122	10,122*
ILVO	16,030	18,039	17,889	18,362	18,753
- Personeel	10,835	11,751	12,088	12,634	12,919
- Werking	2,622	2,720	2,902	3,073	3,179
- Investerings	1,268	1,797	1,325	1,237	1,237
- Duurzame landbouwsystemen	0,744	1,206	1,006	1,016	1,016
- Allerlei	0,561	0,565	0,568	0,402	0,402
Praktijkcentra	3,790	4,180	3,954	5,303	4,137
- Werking	2,067	2,110	2,458	2,477	2,137
- Investerings	1,723	2,070	1,496	2,826	2,000
Stimulering biologische landbouw	Nb	Nb	0,102	0,098	0,435
Versterking van het onderzoeks- en innovatiepotentieel binnen het beleidsdomein LV	0,302	0,247	0,311	0,150	0,469

* Budgetstijging als gevolg van de integratie van de vroegere TIS- en TD-projecten

Bron: Speurgids Ondernemen en Innoveren (2012), Vuylsteke & Van Gijsegheem (2010)

2.2 Betrokken actoren

Vlaanderen beschikt over een ruime kennisinfrastructuur, waarin diverse actoren actief zijn. De universiteiten en hogescholen, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) en de praktijkcentra zijn betrokken in de uitvoering van de verschillende types landbouwonderzoek. Daarnaast zijn die kennisinstellingen ook betrokken bij de vertaling van onderzoeksresultaten naar innovaties op bedrijfsniveau en het beschikbaar maken van kennis en informatie voor de bedrijven. In veel gevallen is er ook een aansturing door de sector voorzien, hetzij op het niveau van de individuele organisatie, hetzij op een meer overkoepelend niveau.

Naast de onderzoeksinstellingen zijn ook andere organisaties en actoren actief in het verspreiden van kennis en het implementeren van diverse innovaties op het bedrijf. Het gaat o.a. om het Innovatiesteunpunt voor land- en tuinbouw, landbouworganisaties, centra voor sensibilisering rond duurzame landbouw, veeteeltverenigingen, veilingen, specifieke adviesdiensten, het nieuwe Varkensloket, enz.

Een meer uitgebreid overzicht van de betrokken actoren is beschikbaar in Deuninck et al. (2007) en Vuylsteke & Van Gijsegheem (2010).

3 METHODE

In het kader van het denkproces rond de implementatie van het EIP in Vlaanderen, werd een verkenning uitgevoerd. Dit derde hoofdstuk beschrijft de methode die daarbij gebruikt werd. Aangezien het de bedoeling was om een breed zicht te krijgen op de meningen van de leden van het Platform voor Landbouwonderzoek, werd gekozen voor een interactieve aanpak. De concrete uitwerking van de methode en de gesprekken komt aan bod in de volgende paragrafen.

3.1 Vier ideeën gebaseerd op de wettelijke voorstellen rond plattelandontwikkeling

Het opzet van de verkenning was om na te gaan hoe het EIP landbouw uitgewerkt kan worden in Vlaanderen en welke instrumenten gebruikt kunnen worden. Er werd daarbij gekeken naar mogelijkheden om de opstart en de werking van operationele groepen (OG's) te ondersteunen op basis van de artikels in de wettelijke voorstellen voor het plattelandontwikkelingsbeleid 2014 – 2020 rond kennisoverdracht, bedrijfsadviesdiensten en samenwerking.

Er kunnen talloze mogelijkheden bedacht worden om die maatregelen in de praktijk in te vullen. Om de respondenten niet op te zadelen met de (eerder vage) teksten van de wettelijke voorstellen en om voldoende coherentie te hebben tijdens de interviews, werden er vier ideeën voor mogelijke maatregelen uitgewerkt. Deze ideeën verschillen van elkaar op diverse punten (bv. aanvrager, individuele versus groepsaanpak, thematische of open oproep, enz.) om zo discussies over voor- en nadelen te stimuleren. Bij bevestiging van de afspraak werden de ideeën als een voorbereidingsdocument naar de respondenten doorgestuurd. Hierna volgt voor elk van de ideeën een overzicht van het doel, de rationale, de beoogde begunstigden, het type steun, de activiteiten waarop gemikt wordt en een aantal randvoorwaarden.

IDEE 1: LAND- EN TUINBOUWERS STIMULEREN OM ZICH TE LATEN BEGELEIDEN

Doel: Land- en tuinbouwers worden gestimuleerd om zich te laten begeleiden op basis van de meest recente kennis.

Rationale: Uitgangspunt zijn de vragen van de land- en tuinbouwbedrijven om te innoveren of te vernieuwen op het bedrijf. Het zijn de bedrijven die het initiatief krijgen om begeleiding door een dienstverlener in te schakelen. Dit advies of die begeleiding gebeurt op maat van het individuele bedrijf, zodat het bedrijf een meerwaarde kan realiseren voor zichzelf maar bij voorkeur ook voor milieu, klimaat en/of maatschappij.

Begunstigde: Land- en tuinbouwers of dienstverlener en innovatiebrokers

Steun: De steun bedraagt een gedeelte van de werkelijke kost; het overige deel dragen de bedrijven zelf. Er zijn verschillende implementatiemogelijkheden afhankelijk van de begunstigde. Bv. vouchers of cheques aan de land- en tuinbouwers of premie aan de dienstverlener.

Type activiteiten: Advies op maat, individuele coaching en begeleiding, bedrijfsbezoeken, doorverwijzing en partner-matching

Randvoorwaarden:

Er is open en actuele informatie beschikbaar over waar land- en tuinbouwers terecht kunnen met welk soort vragen.

Er wordt geïnvesteerd in het matchen van de vraag naar en het aanbod van dienstverlening.

De maatregel wordt breed bekend gemaakt en is eenvoudig toegankelijk, zodat er een brede groep van bedrijven aangesproken wordt (en niet alleen de innovatoren).

Activiteiten gericht op groepen van bedrijven vallen buiten het bereik van dit idee.

IDEE 2: FOCUS OP DE DEMONSTRATIE EN TOEPASSING VAN ONDERZOEKSRESULTATEN

Doel: Resultaten van (af)lopend landbouwonderzoek met milieu- of maatschappelijke meerwaarde worden breder verspreid en meer toegepast in de praktijk.

Rationale: Er worden acties genomen om bestaande onderzoeksresultaten beter te verspreiden, te demonstreren en te valoriseren in de praktijk. Dit gebeurt door de onderzoeksresultaten breder beschikbaar te maken via diverse activiteiten en door die resultaten ook te demonstreren in praktijkomstandigheden. Er wordt bij de activiteiten gemikt op groepen van bedrijven, die interesse hebben in eenzelfde thema, problematiek, enz. Door de interactie tussen onderzoekers en bedrijven, wordt verwacht dat er ook nieuwe onderzoeksvragen gegenereerd zullen worden.

Begunstigde: Onderzoeksinstellingen en praktijkcentra, eventueel in samenwerking met dienstverleners en innovatiebrokers.

Steun: Projectmatige steun op basis van een thematische oproep.

Type activiteiten: Toepassing van innovaties in de praktijk (bedrijven), demonstratie-activiteiten, informatieverbreiding en sensibilisering via publicaties en websites, seminars en workshops, opleidingen, advies in groep, platform- en netwerkvorming, doorverwijzing en partner-matching.

Randvoorwaarden:

Er is geen overlap met activiteiten die sowieso opgenomen worden in het kader van het onderzoeksproject. Dit impliceert dat een goed overzicht nodig is.

De thema's die vastgelegd worden in de oproep spelen in op actuele thema's en noden, met aandacht voor innovaties die leiden tot een meerwaarde voor de bedrijven, het milieu en/of het klimaat.

Diverse groepen landbouwers (innovatoren, vroege en late volgers) worden aangesproken met de activiteiten.

Individuele begeleiding en advies vallen buiten dit idee.

IDEE 3: OPVOLGING EN DEMONSTRATIE VAN INNOVATIEVE MILIEU- EN/OF KLIMAATVRIENDELIJKE TECHNIEKEN

Doel: Innovatieve milieu- en/of klimaatvriendelijke technieken sneller ingang laten vinden door opvolging en demonstratie bij bedrijven.

Rationale: Om meer cijfermatige kennis te hebben over innovatieve of vernieuwende technieken, wordt een netwerk van referentiebedrijven uitgebouwd. Bedoeling is om in de praktijk de prestaties van innovatieve technieken te meten voor economische, milieu- en andere aspecten. Deze kennis wordt gebruikt als basis voor discussiegroepen tussen de referentiebedrijven (lerende netwerken), maar daarnaast is het ook de bedoeling om dit te combineren met demonstratie-activiteiten naar andere bedrijven toe. Op die manier zouden innovatieve technieken die een duidelijke meerwaarde hebben voor het milieu of klimaat sneller ingang kunnen vinden in de praktijk.

Begunstigde: Het netwerk van bedrijven en begeleidende en adviserende diensten; eventueel kunnen ook andere stakeholders betrokken worden.

Steun: Projectmatige steun op basis van een thematische oproep.

Type activiteiten: Metingen, bedrijfsbezoeken, kennisuitwisseling, seminars en workshops, informatieverspreiding en sensibilisering, beperkte coaching en begeleiding van bedrijven binnen het netwerk (punctuele interventies), doorverwijzing en partner-matching

Randvoorwaarden:

Om voldoende focus te houden en in te spelen op de actualiteit wordt een specifieke oproep gelanceerd rond één of meerdere thema's die men wenst op te volgen.

Openheid van informatie is van cruciaal belang

Er moet een duidelijke meerwaarde zijn ten opzichte van de commercieel beschikbare informatie.

IDEE 4: STIMULEREN VAN NETWERKEN EN INTERACTIE ROND SPECIFIEKE THEMA'S

Doel: Stimuleren van netwerken rond specifieke thema's om zo de interactie tussen de ruime groep van belanghebbenden te verhogen.

Rationale: Verschillende actorengroepen (zoals land- en tuinbouwbedrijven, onderzoekers en andere geïnteresseerde stakeholders) werken samen in een thematisch of sectorgericht netwerk. De doelstellingen van de groep kunnen zeer divers zijn en worden door het netwerk zelf vastgelegd bij de aanvraag. Het kan bv. gaan om het bepalen van een onderzoeksagenda, de uitbouw van een overlegnetwerk, het testen en implementeren van onderzoeksnetwerken, enz.

Begunstigde: Het netwerk van bedrijven en begeleidende en adviserende diensten; eventueel kunnen ook andere stakeholders betrokken worden.

Steun: Projectmatige steun op basis van een oproep

Type activiteiten: Vergaderingen en overleg (met het oog op afstemming, verbeterde organisatie, uitwerking van een roadmap of programma,...), platform- en netwerkvorming, facilitatie, haalbaarheidsanalyse, enz.

Randvoorwaarden:

De finaliteit van het netwerk moet duidelijk zijn bij aanvraag van de steun en dit om dubbele financiering te vermijden.

Om voldoende focus te houden en in te spelen op de actualiteit worden er thema's vastgelegd in de oproep.

3.2 Respondenten

Het initiële uitgangspunt bij het contacteren van de respondenten was de vertegenwoordiging in het Platform voor Landbouwonderzoek. De leden konden zelf inschatten wie de meest geschikte aanwezigen waren op het overleg en dus extra mensen uitnodigen. Tabel 3 geeft een overzicht van de aanwezigen.

Tabel 3. Bevraagde leden van het Platform voor Landbouwonderzoek en aanwezigen

Organisatie	Aanwezigen
Boerenbond en Innovatiesteunpunt	Georges Van Keerbergen, Koen Symons en Ilse Geyskens
Algemeen Boerensyndicaat	Hendrik Vandamme
Bioforum	An Jamart
ILVO	Erik Van Bockstaele, Kristiaan Van Laecke en Lieve Herman
Praktijkcentra tuinbouw	Raf De Vis, Mia Demeulemeester, Dany Bylemans, Christel Van Ceulebroeck, Bruno Gobin, Bart Nicolai en Ward Baets
Praktijkcentra landbouw	Mia Demeulemeester en An Schellekens
Praktijkcentra dierlijke productie	Ilse Van den Broeck, Johan Zoons en André Calus
Katholieke Universiteit Leuven	Wannes Keulemans, Jos Vanderleyden, Johan Buyse, Maurice De Proft en Nadine Buys
Universiteit Gent (faculteit diergeneeskunde)	Richard Ducatelle, Geert Janssens, Edwin Claerebout en Geert Opsomer
Universiteit Gent (faculteit bio-ingenieurswetenschappen) en Hogeschool Gent (faculteit toegepaste bio-ingenieurswetenschappen)	Guido Van Huylbroeck en Geert Haesaert
Praktijkcentrum varkens	Dirk Fremout

Daarnaast waren er ook gesprekken met vertegenwoordigers van specifieke initiatieven, zoals Flanders Fruit Research en de coördinatiestructuren in de biologische sector (NOBL, CCBT en de bio-bedrijfsnetwerken). Op die manier kon er meer specifiek ingegaan worden op de noden in de praktijk. Ten slotte was er ook contact met de betrokken administraties, met name de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling, IWT en het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie.

3.3 Vragen

Naast de ideeën werden ook de vragen op voorhand aan de respondenten bezorgd, zodat zij zich konden voorbereiden. Tijdens de gesprekken werden de vragen niet letterlijk doorlopen, maar ze werden wel gebruikt om de gesprekken te structureren en het verslag op te maken.

Tabel 4. Vragen als handleiding bij de gesprekken

Thema	Vragen
Evaluatie van de ideeën	<ul style="list-style-type: none"> - Wat zijn de sterke en zwakke punten van elk van de 4 ideeën? - Zijn er nog andere bedenkingen bij de ideeën? - Hoe zou je inspelen op deze ideeën?
Synthese	<ul style="list-style-type: none"> - Heeft het EIP en een PDPO-maatregel in dit kader een meerwaarde ten opzichte van de huidige manier van werken? - Is er nog een compleet ander idee mogelijk? <ul style="list-style-type: none"> a. Wat zijn de belangrijkste activiteiten die opgenomen zouden moeten worden binnen het EIP? b. Wie is de meest geschikte initiatiefnemer (landbouwers, groepen, onderzoeksinstellingen, ...)? - Naar welk idee gaat de voorkeur uit en waarom?

3.4 Verslaggeving

Van alle gesprekken werd een samenvattend verslag gemaakt. Het was dus niet de bedoeling om het volledige gesprek tot in detail weer te geven, maar wel om een overzicht te geven van de belangrijkste punten uit de discussie. De gesprekspartners kregen de mogelijkheid om hun opmerkingen en bemerkingen te formuleren bij het verslag. Het zijn deze verslagen die gebruikt werden als input voor dit rapport.

4 OVERWEGINGEN BIJ HET EIP

Het vierde hoofdstuk maakt de synthese van de elementen die aan bod kwamen tijdens de verkennende gesprekken. Het gaat om in eerste instantie om de algemene appreciatie van het EIP “Productieve en duurzame landbouw” en de werking van operationele groepen. Daarna wordt dieper ingegaan op de vier ideeën voor steun aan de OG’s. Ten slotte wordt ook kort ingegaan op de taken die gepaard kunnen gaan met het uitwerken en uitvoeren van steunmaatregelen aan OG’s.

4.1 Algemene bedenkingen bij het EIP en de steun aan OG’s

Tijdens de gesprekken werd niet alleen ingegaan op de vier voorgestelde ideeën voor instrumenten ter ondersteuning van operationele groepen, maar was er ook ruimte voor een meer algemene discussie over EIP en zijn mogelijkheden in Vlaanderen.

4.1.1 Meerwaarde

Uit de gesprekken blijkt dat alle respondenten wel degelijk een meerwaarde zien in het EIP ten opzichte van de huidige Vlaamse situatie. Verschillende redenen liggen hierbij aan de basis.

Nood aan innovatie bij de land- en tuinbouwers

De grootste meerwaarde van het EIP is dat het initiatief inspeelt op de nood aan innovatie bij land- en tuinbouwers om tegemoet te komen aan de regelgeving en de maatschappelijke vragen op diverse vlakken. Het gaat o.a. om teelt- en productietechnische aspecten, (bedrijfs)economische aspecten en bedrijfsbeheer, de randvoorwaarden van het GLB en bredere thema’s zoals bodem, biodiversiteit, enz. De respondenten gaan ervan uit dat een bedrijfsleider – als hij dit wenst – beroep moet kunnen doen op verschillende vormen van voorlichting, advies en/of begeleiding om de benodigde kennis te verzamelen en de innovatie te realiseren. Naast individuele contacten met bevriende collega-landbouwers, gaat het o.a. om deelname aan voorlichtingsactiviteiten, vorming, (lerende) netwerken, advies door publieke of private dienstverleners en contacten met onderzoekers. Een afstemming van verschillende financieringsbronnen (zie Van Gijsegem et al., 2009) zal hierbij belangrijk zijn.

Vraaggestuurd werken

Uit de gesprekken blijkt ook dat het uiterst belangrijk is om de sector zo goed mogelijk te betrekken bij de werking van OG’s, om zo een grotere vraagsturing te krijgen die voor de bedrijven tot een duidelijke meerwaarde op verschillende vlakken leidt. Innovaties zouden volgens meerdere respondenten in de eerste plaats moeten mikken op een economische meerwaarde voor het bedrijf, door hogere opbrengsten of lagere kosten. Winst op het vlak van ecologische en sociale aspecten is een welgekomen bonus. Zo heeft de betrokkenheid van (groepen van) land- en tuinbouwers als voordeel dat onderzoeksvragen meer op basis van de praktijk bepaald zullen worden, maar zal er ook meer interactie zijn tussen land- en tuinbouwers onderling en leren onderzoekers hoe hun resultaten in de praktijk gebruikt worden. Toch zal het voor de bedrijfsleiders duidelijk moeten zijn dat deelname in een OG niet alleen een investering is (vooral in termen van tijd), maar dat het ook voor hen tot een meerwaarde leidt. Tegelijk worden de bedrijfsleiders ook mede-eigenaar van het proces i.p.v. een studieobject te zijn, waardoor verwacht wordt dat de voldoening ook groter zal zijn op het einde van de rit.

Verhoogde interactie tussen actoren

Maar het EIP gaat verder dan enkel het betrekken van de sector. In het versnipperde Vlaamse landbouwonderzoeklandschap biedt het EIP een opportuniteit om actoren en activiteiten te clusteren. Er werd tijdens verschillende gesprekken gesteld dat samenwerking een basisvoorwaarde zou moeten zijn voor ondersteuning. Er wordt in eerste instantie gedacht aan actoren uit de sector en het onderzoek, maar daarnaast gaat het ook om andere relevante stakeholders en (voor sommige thema’s) de burger. Facilitatie en procesbegeleiding zullen hierbij erg belangrijk zijn.

Afstemmen en optimaliseren van instrumenten

Uit het overzicht in hoofdstuk 2 blijkt dat er vandaag al een aantal instrumenten zijn die kunnen passen binnen de werking van OG's. Uit de gesprekken komt naar voor dat de huidige situatie een goede basis is, maar dat het EIP tegelijk een kans is om de beschikbare instrumenten beter op elkaar af te stemmen en – waar nodig – te optimaliseren. Zo is er op dit moment bv. weinig steun voor de ontwikkeling van innovaties die nieuw zijn voor de sector (en dus niet alleen voor een bedrijf).

Tijdens de gesprekken werd er meermaals verwezen naar interessante instrumenten binnen het Agentschap Ondernemen (KMO portefeuille) en het IWT (LA-trajecten, KMO programma en de vroegere grondige technologische adviezen van beperkte omvang). Die instrumenten kunnen (konden) flexibel ingezet worden in functie van de noden en zouden model kunnen staan voor de nieuwe instrumenten. Veel meer dan zelf een nieuw instrument uit te bouwen, wordt gevraagd om de KMO portefeuille en het KMO programma open te stellen voor land- en tuinbouwbedrijven.

Nieuwe mogelijkheden om op de kennismoden in te spelen

De respondenten vinden dat het EIP een aantal nieuwe mogelijkheden biedt om op kennismoden in te spelen. Er wordt o.a. verwezen naar het oppikken, testen en implementeren van buitenlandse onderzoeksresultaten, het uitbouwen van begeleidingsactiviteiten, het inschakelen van pionier-bedrijven als voorbeelden voor hun collega's, enz. Dit zijn acties die in het verleden wel aan bod komen in projecten, maar die nu meer structureel gebruikt zouden kunnen worden.

Tendens naar meer coördinatie

Ten slotte stellen de gesprekspartners ook vast dat er in Vlaanderen al een aantal initiatieven zijn die streven naar een grotere coördinatie rond horizontale thema's (bv. Vemis en CVBB) of binnen sectoren (zoals Technopool Sierteelt en Flanders' Fruit Research). Het EIP zou dit proces kunnen versterken en de werking van dergelijke initiatieven kunnen ondersteunen. Dit geldt zowel voor de onderzoekers, als voor de andere actoren die een meerwaarde zullen kunnen halen uit Europese kennisuitwisseling en de contacten met OG's in andere regio's en lidstaten (via de werking van het Europees EIP netwerk). Op die manier wordt invulling gegeven aan de vraag naar een betere metacoördinatie, zoals beschreven in het Witboek Landbouwonderzoek (Van Gijsegem et al., 2009).

4.1.2 Operationele aandachtspunten

Naast de potentiële meerwaarde van het EIP werden ook een aantal operationele aandachtspunten geformuleerd.

Open oproep versus thematische oproep

Een discussie die van toepassing is voor de ideeën 2, 3 en 4, is de vraag of instrumenten moeten werken met een thematische oproep, een open oproep (waarbij op voorhand geen thema's gedefinieerd worden) of een combinatie van beiden. Elk van de systemen heeft zijn voor- en nadelen.

Een *thematische oproep* heeft duidelijkheid als belangrijkste voordeel: op basis van de gedefinieerde thema's weten betrokkenen of het al dan niet zinvol is om een voorstel in te dienen. Op die manier worden de middelen niet onnodig verdund en gaat er minder energie verloren in het schrijven van projectvoorstellen die het uiteindelijk niet halen. Het grote nadeel is de tegenstelling met innovatie: innovatie kun je niet op voorhand definiëren. Bovendien bestaat het risico dat opborrelende onderwerpen, problemen of ideeën gemist worden. Als er wordt gekozen voor een thematische oproep, wordt er gepleit voor een breed aanbod van thema's. Op die manier moet op termijn het volledige veld gecoverd worden, inclusief niche-sectoren en specifieke thema's. Het definiëren van thema's door de overheid wordt als dubbel ervaren. Overheidssturing laat toe om te focussen op actuele thema's, maar er is ook vraag om thema's op een meer transparante en breder gedragen manier te bepalen. Dit gebeurt best waar de top-down en bottom-up themabepaling elkaar ontmoeten.

De voordelen van een *open systeem* zijn de ruime mogelijkheden om in te spelen op innovatie en tegelijk ook te evolueren naar meer vraaggedreven projecten en initiatieven. Op die manier kunnen opportuniteiten en knelpunten in een vroeg stadium opgepikt worden en kan er kort op de bal gespeeld worden. De

maatschappelijke relevantie – die hier misschien minder naar voor komt in vergelijking met thematische oproepen - kan meegenomen worden als een criterium in de beoordeling. Voor de onderzoekers is een open systeem ook belangrijk om de laatste beschikbare en beloftevolle resultaten naar voor te schuiven. De belangrijkste nadelen van een open systeem zijn (i) de moeilijkere evaluatie en selectie van voorstellen door de grotere heterogeniteit tussen de voorstellen en (ii) een lagere slaagkans doordat men een groter aantal aanvragen verwacht.

De FOD Volksgezondheid hanteert vandaag al een *combinatie van thematische oproep met een open systeem* in zijn oproepen voor contractueel onderzoek. Deze manieren van werken wordt als een mogelijke inspiratiebron naar voorgeschoven. Het heeft de combinatie van beide systemen als voordeel, maar tegelijk roept het vragen op over de wenselijkheid van dergelijke opsplitsing van middelen.

Een eenduidige keuze voor één van de drie systemen kwam er niet naar voor uit de gesprekken. Vooral het beschikbare budget wordt aangehaald als een belangrijke beslissende factor. Enkel bij een voldoende groot budget heeft het zin om na te denken over een gecombineerd of open systeem, anders dreigt de competitie te groot te worden en de slaagkans te klein. Een procedure in 2 stappen kan een oplossing zijn voor het open en het gecombineerde systeem. Hierbij wordt in eerste instantie gevraagd om een projectidee in te dienen (1 pagina). Na een beoordeling en een eventuele hergroepering van projecten wordt dan aan een beperkt aantal indieners gevraagd om een volledig voorstel uit te werken.

Oproep versus continue mogelijkheid tot indienen

De discussie kan ook nog een stuk ruimer bekeken worden: moet de steunmaatregel überhaupt met oproepen werken? Zou het niet beter zijn dat begunstigden (geïnteresseerde landbouwers, onderzoekers of andere belanghebbenden) op ieder moment van het jaar een aanvraag tot ondersteuning kunnen indienen? Opnieuw zijn er pro's en contra's verbonden aan elk van de keuzes.

Een instrument dat met *oproepen* werkt, is vooral voor de overheid aantrekkelijk. Op die manier wordt het geheel beter beheersbaar en kan er een afweging gemaakt worden tussen de ingediende voorstellen. Hierbij kan er eventueel ook gestreefd worden naar een evenwichtige spreiding tussen sectoren en/of thema's. Knelpunten bij een oproepensysteem zijn het feit dat er niet onmiddellijk ingespeeld kan worden op de noden. Daarnaast bestaat het gevaar dat samenwerkingsverbanden ontstaan omdat er geld beschikbaar is (en minder vanuit een gezamenlijke visie) en kan de afstemming met andere deadlines moeilijk zijn (als een operationele groep mikt op verschillende types van financiering).

Het belangrijkste voordeel van een *systeem met continue mogelijkheid tot indiening* is de mogelijkheid om snel te handelen en kort op de bal te spelen bij ideeën die uit de praktijk naar boven komen. Het nadeel is dat er geen afweging kan gemaakt worden tussen voorstellen, aangezien de tijd tussen aanvraag en de goedkeuring eerder beperkt zou moeten zijn terwijl de voorstellen verspreid over het jaar binnen komen. Bovendien zou dergelijk systeem werken volgens het principe van de eerste indiener (*first come, first served*), waardoor er mogelijk geen budget meer beschikbaar is voor goede voorstellen die pas laat in het jaar ingediend worden. Het IWT KMO-programma vangt dit op door 3 beslissingsniveaus te gebruiken. Een project wordt goedgekeurd, niet goedgekeurd of de beslissing wordt uitgesteld voor een beslissing in functie van het beschikbare budget (IWT, 2012).

In verschillende gesprekken werd een systeem met verschillende oproepen per jaar (bv. 2 of 3 keer per jaar) naar voor geschoven als waarschijnlijk de meest werkbare oplossing. Eventueel kan er (zoals hoger al gesuggereerd werd) gewerkt worden met een procedure in 2 stappen, om ook in te spelen op een maximale synergie en samenwerking.

Publieke versus private kennis en adviezen

Openheid van kennis zou een leidend principe moeten zijn binnen het EIP en de werking van de OG's. De resultaten en de verworven kennis (niet de individuele meet- en analyseresultaten!) zouden – via verschillende communicatie-instrumenten – publiek beschikbaar moeten zijn.

Daarnaast kan ook de vraag gesteld worden welke adviesverlening de overheid en instellingen die gelinkt zijn aan een overheid in de toekomst nog willen en kunnen aanbieden. Binnen de landbouwvoorlichting door de overheid werd gekozen voor een groepsaanpak, maar in verschillende gesprekken werden de vroegere

rijksvoorlichters geprezen omwille van hun algemene overzicht en onafhankelijk advies. Vandaag voelen verschillende praktijkcentra druk om niet langer in te zetten op individueel advies.

Voor individuele adviezen ziet men vooral een rol voor de gespecialiseerde (betalende) adviesverlening en niet zozeer van de onderzoeksinstellingen en praktijkcentra⁷. Dergelijk advies bestaat in bepaalde sectoren en rond bepaalde thema's, maar is niet algemeen aanwezig. Om dit netwerk verder uit te breiden en te waken over de kwaliteit en de onafhankelijkheid van de adviezen wordt gevraagd naar een systeem van erkenningen of een meer doorgedreven samenwerking rond prioritaire domeinen (bv. CVBB in het kader van waterkwaliteit).

Tijdens de gesprekken werd ook meermaals verwezen naar het grote belang van de commerciële adviezen die gekoppeld zijn aan de aan- en verkoop van producten. Voor een deel van de land- en tuinbouwers is dit de enige bron van advies, maar er worden vragen gesteld bij de onafhankelijkheid ervan. Uit de gesprekken blijkt dat de overheid en het EIP een rol kunnen spelen in het realiseren van een ruimere beschikbaarheid van kennis en informatie en het bereiken van een ruimere doelgroep als antwoord op dit knelpunt.

Werkingsdomein van operationele groepen

De voorgestelde ideeën mikken vooral op milieu- en klimaataspecten omdat die fel naar voor komen in de wettelijke voorstellen voor het beleid rond plattelandsontwikkeling, maar verschillende respondenten vragen om een meer open aanpak gericht op allerhande innovaties. Andere bevrageden suggereren dan weer om voldoende aandacht te besteden aan beleids- en maatschappelijk relevante thema's, omdat deze vandaag minder aan bod komen in andere financieringskanalen. In ieder geval zal het belangrijk zijn om een goede, gemeenschappelijke basis te vinden voor het werk van een OG. Voor onderzoekers is het vaak logischer om met thema's te werken (bv. geur/emissies), terwijl bedrijfsleiders eerder gaan denken vanuit de bedrijfsvoering en dus een sectorale aanpak verkiezen.

Samenstelling van de operationele groep

Gezien de samenstelling van een OG zal afhangen van de sector of het thema dat aangepakt zal worden, is het niet mogelijk om de vereiste deelnemers aan de OG op voorhand vast te leggen. Er is algemene steun voor de voorwaarde dat alle relevante actoren vertegenwoordigd moeten zijn in een operationele groep (inclusief consumenten, NGO's en eventueel overheid). Om echt operationeel te kunnen zijn, wordt vooral gekeken naar de mensen en organisaties met kernactiviteiten binnen het thema zodat de groep niet te breed wordt. De samenstelling van de OG wordt dan ook naar voor geschoven als een belangrijk criterium voor de goedkeuring van financiering.

Een specifiek element binnen de samenstelling van de OG is de betrokkenheid van de doelgroep. Daarbij moet nagedacht worden hoe men zowel koplopers als volgers gaat bereiken. Vandaag zijn het vooral de koplopers die actief zijn op het domein van innovatie en die dus in de OG's betrokken zouden kunnen worden. Er werd verschillende keren aangehaald dat hier een vergoeding (van tijd en/of activiteiten) tegenover zou moeten staan; een potentiële meerwaarde volstaat niet om bedrijfsleiders te overtuigen om deel te nemen. Aanvullend moet er ook nagedacht worden hoe (in een latere fase) een bredere groep van bedrijfsleiders aangesproken kan worden of hoe een multiplicator-effect gerealiseerd kan worden.

Omgaan met vraaggestuurdheid

Het identificeren van onderzoeksvragen in de praktijk en vraaggestuurd onderzoek hebben ook consequenties voor de organisatie van de instrumenten. Zo zijn er o.a. vragen rond het evenwicht tussen sectoren en types, de combineerbaarheid met vooraf gedefinieerde thema's en een systeem van oproepen, een goed werkende structuur om bottom-up onderzoeksvragen te formuleren en ondersteuning in het vertalen van praktische problemen naar valide onderzoeksvragen. In een aantal gevallen werd ook gevraagd om het vraaggestuurde karakter door te trekken naar de beoordeling van aanvragen, door de sector in het evaluatieproces te betrekken.

⁷ Deze vaststelling is naar alle waarschijnlijkheid gelinkt aan het type actoren en organisaties die bevraged werden. Adviesverleners vanuit de private bedrijfsbegeleiding kwamen hierbij niet aan bod. Meer informatie over hun visie met betrekking tot het bedrijfsadviesysteem komt aan bod in een ander rapport (Bergen et al., 2012).

Aanspreekpunt(en)

Doorheen de gesprekken over de voorgestelde ideeën weerklonk een aantal keer de vraag naar één of meerdere aanspreekpunten. Om de werking van de OG's te bevorderen, zou het veel duidelijker moeten zijn waar men terecht kan met vragen en wie over welke expertise beschikt. De respondenten zijn het er over eens dat het aantal aanspreekpunten beperkt moet zijn en dat men zich via een backoffice-systeem moet organiseren om vragen verder te verspreiden. Vaak zijn hiervoor enkel afspraken nodig en geen extra budget.

4.2 Bedenkingen bij de vier ideeën voor steun aan OG's

Naast de meer algemene aspecten die aan bod kwamen in de voorgaande paragraaf, waren er natuurlijk ook discussies over de specifieke aspecten van de uitgewerkte ideeën. Het overzicht van deze elementen wordt hierna weergegeven.

4.2.1 Idee 1: Land- en tuinbouwers stimuleren om zich te laten begeleiden

Het eerste idee is gericht op de begeleiding van individuele land- en tuinbouwbedrijven. Dergelijke insteek is interessant omdat de wetgevende voorstellen voor plattelandsontwikkeling de mogelijkheid voorzien om het bereik van de huidige adviezen in het kader van het bedrijfsadviessystem (BAS) verder open te trekken naar innovatie, milieu en klimaat. Een belangrijk element in dit idee is dat de land- en tuinbouwer zelf het initiatief krijgt om advies of begeleiding rond innovatie te vragen. Een meer algemene evaluatie van het BAS-systeem is beschikbaar in Bergen et al. (2012).

4.2.1.1 Meerwaarde

De meerwaarde van dit idee wordt op twee niveaus gezien. Het gaat zowel om adviezen aan en begeleiding van individuele land- en tuinbouwers als om train-the-trainer. Dit is het opleiden van adviseurs, voorlichters, begeleiders, enz.

Individuele bedrijfsleiders

Uit de gesprekken blijkt dat een goede kennis en opleiding essentieel is voor de land- en tuinbouwers van vandaag. De bedrijfsvoering wordt steeds complexer (o.a. door verstrenging van de randvoorwaarden en de voorgestelde vergroening) en dus moeten de bedrijfsleiders beroep kunnen doen op een goede, kwaliteitsvolle begeleiding en adviesverlening. Deze moet verder gaan dan de implementatie van de wettelijke vereisten en ook kijken naar bedrijfsoptimalisatie (bv. via een energie- of waterscan) en innovatie. Een extra premie voor advies wordt bovendien als positief en noodzakelijk ervaren, aangezien er op vandaag weinig of geen traditie om te betalen voor advies.

De respondenten zien in dit idee ook een mogelijkheid voor meer strategische adviezen. Bv. op het moment dat de bedrijfsleiders een heroriëntering van zijn bedrijf, grote investeringen overweegt of bij bedrijfsovername. Het moet dan gaan om een integraal advies, dat rekening houdt met alle aspecten van het bedrijf en de bedrijfsvoering.

Train-the-trainer

Door de voorlichters en adviseurs te betrekken binnen de OG's, wil men de kwaliteit van de adviezen verhogen. Zij zullen dan namelijk toegang hebben tot de meest actuele ontwikkelingen en technieken. Voor een aantal specifieke domeinen (bv. bodem, biologische landbouw, biodiversiteit, enz.) is er ook nood aan de opleiding van nieuwe / extra adviseurs, zodat het aanbod uitgebreid wordt. In een aantal gesprekken werd de voorkeur uitgesproken om dit soort trainingen op Europees niveau aan te pakken.

4.2.1.2 Bedenkingen en operationele aandachtspunten

Tijdens de gesprekken werden een aantal bedenkingen en operationele aandachtspunten geformuleerd voor dit idee. Het gaat zowel om de vraag naar en invulling van het instrument als om een aantal fundamentele keuzes die gepaard gaan met adviesverlening.

Twijfels rond een adviesmaatregel gericht op innovatie

Uit de gesprekken blijkt dat er – ondanks de potentiële meerwaarde – twijfels bestaan over de mogelijkheden van een adviesmaatregel rond innovatie. Die twijfels hangen voor een stuk vast aan de manier waarop het huidige BAS-systeem ingevuld werd, maar daarnaast vraagt men zich ook af of het mogelijk is om een systeem voor innovatie-adviezen uit te bouwen. Er wordt o.a. aangehaald dat het quasi onmogelijk is om innovatie te definiëren of vast te leggen aan de hand van criteria, dat een advies niet noodzakelijk zal leiden tot innovatie en dat het budget dat door de Europese Commissie vooropgesteld wordt te laag is om tot een goed innovatie-advies te komen.

Daarnaast twijfelen de respondenten ook of de land- en tuinbouwers vragende partij zijn voor een innovatie-advies. Des te meer omdat kennis duur is en er in Vlaanderen geen traditie is met betalende adviezen. De ervaringen binnen TIS- en TD-activiteiten leren dat er – ondanks hoge subsidies – weinig vragen komen, tenzij deze aangestuurd en uitgeschreven worden door de onderzoekers zelf. Vermoedelijk zal de doelgroep voor een adviesinstrument volgens idee 1 dus eerder beperkt zijn. Er moet gestreefd worden naar een administratief eenvoudige en snelle procedure en maximale synergie met bestaande instrumenten.

Inhoudelijke kwaliteit van het advies

Iedereen is het er over eens dat adviezen goed onderbouwd en kwaliteitsvol moeten zijn. Dit kan o.a. gegarandeerd worden door de link te maken met het concept van train-the-trainer en de voorwaarden voor de erkenning van de adviesverleners. In het streven naar kwaliteitsvolle adviezen dient ook overwogen te worden of dienstverleners het volledige spectrum van (BAS-)adviezen zullen moeten aanbieden of dat samenwerking tussen dienstverleners aangemoedigd zal worden. Een betalend advies voor zaken die door de overheid opgelegd worden (zoals randvoorwaarden en de toekomstige vergroeningsvoorwaarden), wordt door enkelen als zeer dubbel ervaren.

Individueel versus groepsadvies

Een meer fundamentele discussie in het kader van dit idee is de doelgroep waarop gemikt wordt. Er wordt onderscheid gemaakt tussen adviezen die gericht zijn op:

- Meerdere land- en tuinbouwers of groepsadviezen;
- Individuele land- en tuinbouwers, maar waarbij de adviezen eerder generiek of gelijkaardig zijn;
- Individuele land- en tuinbouwers en adviezen op maat zijn van het bedrijf.

Idee 1 mikt vooral op het laatste type advies, maar uit de gesprekken blijkt dat de bevrageden – in het kader van het EIP –vooral te vinden zijn voor de eerste twee types van adviezen. Dergelijke adviezen komen al aan bod binnen de huidige werking van de betrokken actoren, maar zouden geoptimaliseerd en uitgebreid kunnen worden. De aanspreekpunten (zie hoger) zijn hier een voorbeeld van, maar er zou ook gewerkt kunnen worden rond een gemeenschappelijk probleem waar een individuele toepassing, toelichting of begeleiding nodig is (cf. vroegere TIS- en TD-projecten). Zuiver individueel advies vinden de bevrageden minder passen in de context van het EIP, aangezien innovatieve ideeën op maat van het bedrijf waarschijnlijk afgeschermd zullen worden en het multiplicator-effect dus beperkt of onzeker is. Bovendien dreigt hier ook het risico op versnippering van de inspanningen. Deze bevinding is te nuanceren omdat er tijdens de bevraging vooral contact wat met de leden van het Platform voor Landbouwonderzoek (en niet met private dienstverleners).

4.2.2 Idee 2: Focus op de demonstratie en toepassing van onderzoeksresultaten

Idee 2 bouwt verder op de demonstratieprojecten voor duurzame landbouw, die momenteel al uitgevoerd worden in het kader van PDPO 2. In dit idee ligt het initiatief bij de onderzoekers. Zij schrijven een projectvoorstel uit om – voor vooraf bepaalde thema's – verdere stappen te zetten in de verspreiding en de implementatie van behaalde onderzoeksresultaten. De focus ligt op groepen van land- en tuinbouwers die met eenzelfde problematiek of opportuniteit geconfronteerd worden.

4.2.2.1 Meerwaarde

De ADLO-demonstratieprojecten worden algemeen geëvalueerd als een zeer waardevol instrument, omdat zij de mogelijkheid bieden om de valorisatie van onderzoeksresultaten te verbeteren en om een grote groep land-

en tuinbouwers te bereiken. Op die manier kan nieuw onderzoek geïntegreerd worden met bestaande kennis en kan die kennis op maat van de geïnteresseerde land- en tuinbouwers aangeboden worden.

De respondenten stellen vast dat het systeem goed werkt en de mogelijkheid biedt om op korte termijn in te spelen op actuele noden. Daarnaast vindt men het ook positief dat nagenoeg alle projecten uitgevoerd worden door samenwerkingsverbanden. Ondanks de hervorming binnen IWT naar LA-trajecten blijft er ruimte voor demonstratieprojecten, zowel voor onderzoek dat vanuit andere kanalen gefinancierd wordt als voor LA-trajecten waar er nog een verdere implementatiefase nodig is. Naar de toekomst toe ziet men ook mogelijkheden om binnen dit idee meer vraaggestuurd te werken en beter aansluiting te vinden met het toegepast onderzoek dat in Horizon 2020 vooropgesteld wordt.

4.2.2.2 Bedenkingen en operationele aandachtspunten

Ondanks de zeer positieve houding ten opzichte van de demonstratieprojecten, werden toch een aantal bedenkingen en operationele aandachtspunten geformuleerd.

Budget en projectduur

Er wordt gevraagd naar een voldoende groot totaal budget en naar een hoger budget per project. Op dit moment is het budget per project eerder beperkt, waardoor medewerkers verschillende projecten moeten combineren en er weinig tot geen ruimte is voor het aantrekken van specifieke expertise via onderaanneming (bv. om een website te ontwikkelen). Er is vraag naar een mogelijkheden voor een betere nazorg, waardoor de kennis ook na afloop van het project beschikbaar blijft.

Daarnaast vragen de gesprekspartners ook om projecten langer te laten lopen dan de huidige 2 jaar. Op die manier wil men inspelen op de lengte van productiecycli (voor bepaalde teelten is er maar 1 waarneming per jaar mogelijk) en op de variabiliteit tussen cycli (bv. als gevolg van ongunstige weersomstandigheden), waardoor resultaten niet vergelijkbaar zijn tussen jaren. Een alternatief is om een verlenging met een jaar mogelijk maken, als hiervoor geldige argumenten zijn.

Thematische oproep

De demonstratieprojecten werken vandaag met een thematische oproep, maar tijdens verschillende gesprekken wordt er gepleit voor een meer open aanpak. De meer algemene discussie is al hoger weergegeven (zie 4.1.2), maar bepaalde aspecten waren ook specifiek voor idee 2. Zo wordt er o.a. gevraagd naar een meer transparant en/of vraaggestuurd mechanisme om de thema's vast te leggen en zou er meer ruimte kunnen zijn voor innovatie (t.o.v. het oplossen van problemen).

Uitbreiding van de activiteiten

De bevrageden zien ook mogelijkheden om de activiteiten binnen de demonstratieprojecten verder uit te breiden. Eventueel zou er onderscheid gemaakt kunnen worden tussen projecten met en zonder voorafgaand onderzoek. In het tweede geval zou er nog in beperkte mate onderzoek toegelaten kunnen worden, onder de vorm van een aantal metingen in (semi-)praktijkomstandigheden. Een instrument in de logica van idee 2 zou bv. ook ingezet kunnen worden om onderzoeksresultaten uit het buitenland te testen en in de Vlaamse praktijk te implementeren en wordt bij voorkeur gekoppeld aan een of meerdere aanspreekpunten, zodat duidelijk is waar land- en tuinbouwers met welke vragen terecht kunnen.

In sommige gesprekken werd er gevraagd om een meer uitgebreide opvolging te doen van de bereikte doelgroep en de impact in de praktijk. In plaats van enkel aantallen bij te houden zou bv. ook informatie bijgehouden kunnen worden over het profiel en de motivatie van de deelnemers en zou er gepeild kunnen worden naar de effectieve implementatie op de bedrijven.

Situering t.o.v. het EIP

In een aantal gesprekken werd geopperd dat idee 2 vooral gericht is op voorlichting i.p.v. de realisatie van innovaties. Hierdoor wordt dit idee niet gezien als de kern van het EIP in Vlaanderen. Als instrument zou het wel kunnen bijdragen tot de activiteiten van de OG's.

4.2.3 Idee 3: Opvolging en demonstratie van innovatieve milieu- en/of klimaatvriendelijke technieken

Op dit moment bestaat er in Vlaanderen geen instrument dat lijkt op idee 3, maar het idee van de lerende netwerken sluit wel aan bij initiatieven in de praktijk. Het gaat dan bv. om melkveecafés, bedrijfsleiderskringen, studiegroepjes, bio bedrijfsnetwerken, enz. Centraal bij dit idee staat het feit dat een groep van land- en tuinbouwers discussieren over resultaten van de eigen bedrijven. Het kan zowel gaan om beschikbare informatie (bedrijfseconomische resultaten en technische kengetallen) als om de resultaten van extra metingen die in het kader van het OG-werking uitgevoerd worden.

4.2.3.1 Meerwaarde

Idee 3 wordt over het algemeen beschouwd als een waardevol idee, aangezien dergelijke financiering nog niet bestaat en het een mogelijkheid is om innovaties vanuit de praktijk zelf op te pikken en te onderbouwen.

Lerend netwerk

Deze financiering aan OG's wordt beschreven als een doe-tank: leer-, meet- en discussiegroepen waarin alle relevante actoren betrokken zijn. Op die manier kunnen deze groepen zeer interessant zijn voor de deelnemende bedrijven en zal er ongetwijfeld sprake zijn van lerende netwerken, waarbij er een kennisdeling en –uitwisseling is in beperkte groep. Door de collectieve aanpak verwacht men ook geen conflict met de betaalde dienstverlening, wat in idee 1 wel het geval is.

Koplopers als ambassadeur

De gesprekspartners vinden het bovendien goed dat de deelnemende bedrijven – vooral koplopers – in dit idee naar voor geschoven als ambassadeurs voor nieuwe ontwikkelingen. Men gaat ervan uit dat dit zal leiden tot een snellere verspreiding van innovaties, aangezien de betrokkenheid van echte bedrijven meer vertrouwen zal scheppen bij de collega's.

Objectivering van informatie

Een meerwaarde van dergelijke referentienetwerken is ook dat ze kunnen zorgen voor een objectivering van (commerciële) informatie over langere termijn en dat de bekomen informatie ook publiek beschikbaar zal zijn. Op die manier kunnen land- en tuinbouwers – op basis van betrouwbare cijfers - een meer weloverwogen keuze maken. Bij een investering kunnen kleine verschillen namelijk grote gevolgen hebben voor de economische resultaten van een bedrijf.

On-farm onderzoek

Het voorstel speelt in op de evolutie naar meer onderzoek op de land- en tuinbouwbedrijven zelf (on-farm onderzoek), waar momenteel bijna geen financiering voor mogelijk is. Dergelijke experimenten op bedrijven laten toe om met een veel grotere variëteit van systemen te werken, aangezien onderzoekinstellingen en praktijkcentra onmogelijk in alles kunnen investeren. Door dit te koppelen aan het principe van lerende netwerken (waarbij ook de onderzoekers betrokken zijn), kunnen de resultaten in groep geëvalueerd worden en kunnen ideeën voor verdere ontwikkelingen ontstaan.

4.2.3.2 Bedenkingen en operationele aandachtspunten

Hoewel er over het algemeen veel interesse bestaat voor maatregelen volgens idee 3 en men ook een duidelijke meerwaarde ziet, werden ook een aantal bedenkingen en operationele aandachtspunten geformuleerd.

Doelgroep

Vooraleer een maatregel in deze zin uitgewerkt wordt, is het belangrijk om een goed zicht te hebben op de doelgroep die men beoogt. Het gaat zowel om het aantal bedrijven (koplopers) dat aan zo'n netwerk zou kunnen deelnemen als om de bereidheid van de bedrijven om dit ook effectief te doen. Qua omvang van de doelgroep zijn de signalen gemengd. Terwijl sommige respondenten twijfelen of er voldoende bedrijven zijn die aan dergelijke lerende netwerken wensen deel te nemen, zijn anderen ervan overtuigd dat de sector klaar is

voor deze aanpak. Het is ook duidelijk dat idee 3 zich eerder richt op een kleine groep van voorlopende bedrijven, maar dat er een heel duidelijk multiplicatoreffect gerealiseerd kan worden.

De bereidheid tot deelname hangt gedeeltelijk samen met de verwachte openheid. Het is duidelijk dat bedrijven in veel gevallen innoveren om een concurrentievoordeel te realiseren; zullen zij bereid zijn om in een dergelijke open / collectieve aanpak te stappen? Uit de gesprekken blijkt dat het nodig is om een onderscheid te maken tussen (i) de innovaties die bedrijven zelf ontwikkelen en (ii) het implementeren van onderzoeksresultaten of nieuw ontwikkelde technieken. Enkel in het tweede geval kan men deelname verwachten en dan moeten er nog vooraf duidelijke afspraken gemaakt worden (bv. over het eigenaarschap van de resultaten of een ontwikkelde technologie).

Binnen idee 3 is de werking van het lerende netwerk van cruciaal belang. Er wordt hierbij o.a. verwezen naar de nood aan vertrouwen, een goede facilitatie, betrokkenheid van de juiste kennis-mensen, praktijkgerichtheid en communicatie. Het is op dit soort praktische aspecten dat de steun zich moet richten, maar het is ook een optie om het overkoepelende Vlaamse netwerk van operationele groepen dergelijke ondersteuning te laten geven.

Openbaarheid van gegeneerde kennis

De openbaarheid van resultaten is een discussie die fel gelinkt is aan de voorgaande. Hoewel de respondenten ervan overtuigd zijn dat bevindingen die resulteren uit overheidsfinanciering openbaar en publiek beschikbaar moeten zijn, is er binnen idee 3 ook een zekere graad van afscherming nodig om het vertrouwen binnen de groep te behouden en individuele bedrijven niet in problemen te brengen (bv. door minder goede resultaten bij metingen die wettelijk niet verplicht zijn). Er wordt daarom gepleit voor volledige openheid van de algemene bevindingen (maar niet van de individuele meetresultaten) en voor duidelijke afspraken (bv. via een protocol) tussen de overheid en de deelnemende land- en tuinbouwers.

Thema's

In de uitwerking van dit instrument werd de klemtoon gelegd op klimaat- en milieuvriendelijke technieken, omdat deze thema's voor de Europese Commissie erg belangrijk zijn. Tijdens de gesprekken werd er gepleit om deze focus verder open te trekken, bv. naar efficiënt en zorgzaam produceren of naar innovaties die kunnen bijdragen tot de rendabiliteit van de bedrijven. Een milieu- of andere meerwaarde is dan een bonus. Tegelijk werd er ook gepleit voor een integrale aanpak en niet uitsluitend te focussen op deelaspecten.

Koppeling met investeringssteun?

Tijdens de gesprekken kwam de mogelijkheid naar voor om idee 3 in meerdere of mindere mate te koppelen met investeringssteun. Deze interactie werd op drie manieren gezien:

- Resultaten van dit idee zouden gebruikt kunnen worden om de lijst met steunbare investeringen bij te werken en zo sneller in te spelen op de meerwaarde van een investering;
- Via deze maatregel zou een extra premie gegeven kunnen worden aan bedrijven die investeringssteun aanvragen en die actief deelnemen aan een lerend netwerk;
- Uitwerken van een nieuwe investeringsmaatregel voor het bouwen / installeren van prototypes, waarbij deelname aan een lerend verplicht is (zodat het prototype goed doorgemeten wordt).

4.2.4 Idee 4: Stimuleren van netwerken en interactie rond specifieke thema's

Het vierde en laatste idee is een heel erg open idee en speelt in op het feit dat het zeer moeilijk is om op voorhand te definiëren in welke domeinen er innovaties zullen ontstaan en hoe die eruit zullen zien. Binnen dit concept wordt er daarom steun voorzien voor netwerken van actoren die zich organiseren rond een door henzelf bepaald thema. Het is het netwerk dat bepaalt naar welke finaliteit er gewerkt zal worden en vervolgens steun aanvraagt voor de activiteiten die nodig zijn om die finaliteit te realiseren.

4.2.4.1 Meerwaarde

Ook idee 4 bestaat vandaag nog niet in Vlaanderen, maar men omschrijft dit als het echte idee achter de operationele groepen. Men ziet het als de ondersteuning aan een denktank, een gemengde groep van relevante

actoren die sluimerende problemen en opportuniteiten oppikt en verder uitdiept. Het gaat dan om netwerking, interacties, wisselwerking en informatie-uitwisseling.

Via deze werking kan op een strategische manier naar de toekomst gekeken worden of kan men een visie ontwikkelen, maar het is ook een mogelijkheid om de noden van de sector onderzoeksklaar te maken of concrete innovaties te ontwikkelen. De effectieve uitvoering zou dan gefinancierd worden via idee 2 en 3 of via onderzoeksfinanciering (bv. LA-trajecten en Horizon 2020). Door op deze manier te werken kan men veel beter inspelen op de noden in de sector en vraagsturing. Ook de open aanpak wordt als positief ervaren, aangezien de acties dan perfect afgestemd worden op de noden.

4.2.4.2 Bedenkingen en operationele aandachtspunten

Het is logisch dat een dergelijke nieuwe en open aanpak vragen oproept. Hierna wordt een beknopt overzicht gegeven van de belangrijkste bedenkingen en operationele aandachtspunten.

Projectduur

Het is belangrijk om een voldoende lange projectduur te voorzien, zodat er voldoende tijd geïnvesteerd kan worden in de opstart van het netwerk en het opbouwen van vertrouwen tussen de deelnemers. Dit kost al snel 2 jaar. Daarom pleit men van een looptijd van minimum 4 à 5 jaar, zodat ook aandacht besteed kan worden aan de verdere continuering van het initiatief (indien nodig).

Werking van het netwerk

Daarnaast waren er ook heel wat vragen over de werking van het netwerk. Eerst en vooral moet er een persoon zijn die de tijd, de ruimte en het mandaat krijgt om een dergelijk initiatief richting te geven en aan de gang te houden. Dit hoeft geen voltijdse tewerkstelling te zijn (men sprak 1 à 2 dagen per week), maar iemand moet het werk en de facilitatie wel doen. Er wordt hierbij vooral gekeken naar ervaren onderzoekers, aangezien zij beter vertrouwd zijn met de sector en ook een grotere continuïteit kunnen garanderen.

Om de deelnemende land- en tuinbouwers te blijven betrekken, zal het van belang zijn om een goed evenwicht te vinden tussen de lange termijnstrategie en een snelle return voor de deelnemers. Het kan niet de bedoeling zijn om een loutere overleggroep op te richten. Er moet ook naar concrete innovaties gewerkt worden. Het beschikbaar maken van kennis onder een beknopte en toegankelijke vorm (bv. via korte samenvattingen of filmpjes) kan zo'n meerwaarde zijn.

Initiatief en projectaanvraag

Binnen dit idee is er een duidelijke spanning tussen het zeer bottom-up karakter van de initiatieven en de noodzaak om een goede projectaanvraag in te dienen. Initiatief door de boeren en vraaggestuurdheid zijn cruciale factoren, maar het is weinig realistisch dat zij ook de projectvraag zouden uitschrijven. Des te meer omdat er bij de aanvraag een plan dient uitgewerkt te worden hoe het vooropgestelde resultaat bereikt zal worden. Het lijkt daarom waarschijnlijk dat het vooral de onderzoekers zullen zijn die de aanvraag gaan uitschrijven, maar dit moet in nauwe betrokkenheid en interactie met land- en tuinbouwers gebeuren. Het is dan ook belangrijk dat er een goede facilitatie is tussen de verschillende types actoren en dat de goede partners snel gecontacteerd kunnen worden via een duidelijk aanspreekpunt.

Bij de evaluatie van projectaanvragen zullen een aantal dingen geëvalueerd moeten worden: de finaliteit die vooropgesteld wordt, de betrokkenen in het netwerk, de stappen die vooropgesteld worden om het doel te bereiken, de doelgroep die bereikt wordt, enz. Gezien de grote diversiteit tussen initiatieven zal er nood zijn aan een goed en uniform beoordelingskader.

Het is niet wenselijk dat de OG's een eigen juridische structuur oprichten. Dit brengt te veel formaliteiten met zich mee. Een optie is om te werken met een systeem waarbij de indiener vergoed wordt en hij op zijn beurt de andere deelnemers uitbetaalt.

Overzichtsfunctie

Uit verschillende gesprekken blijkt dat er nood is aan een goed overzicht van de initiatieven die zullen ontstaan en die eventueel ook een aantal prioriteiten naar voor schuift. Op die manier kan er gestreefd worden naar een

maximale synergie tussen netwerken i.p.v. dat ze elkaar gaan tegenwerken door tegengestelde ontwikkelingen te promoten. Deze taak kan samenvallen met het Vlaams netwerk van operationele groepen (zie 1.3) en is best onafhankelijk.

4.3 Dierlijke praktijkcentra

De dierlijke praktijkcentra nemen een bijzondere plaats in binnen het landschap van het Vlaamse landbouwonderzoek. In tegenstelling tot de praktijkcentra in de akker- en tuinbouw, werden de dierlijke praktijkcentra nog niet erkend door de Vlaamse Overheid en krijgen zij ook geen werkingssteun. In het kader van het EIP en de voorgestelde PDPO-samenwerkingsmaatregel kwam de toekomst van de dierlijke praktijkcentra verschillende keren aan bod.

Uit de gesprekken blijkt dat men de dierlijke praktijkcentra ziet als netwerken van de betrokken actoren in een bepaalde sector. Dit idee bouwt verder op de huidige werking, maar zou nog verdere stappen moeten zetten naar echte samenwerking via het gezamenlijk aanvragen en uitvoeren van onderzoeksprojecten. Sommigen stellen dat het voorbereidende proces hiervoor af is en dat de noden duidelijk zijn. Anderen vinden dat er nu vooral moet gewerkt worden richting een structuur met duidelijk uitgestippelde verantwoordelijkheden. Aan die structuur zou dan een erkenning en werkingssteun gekoppeld zijn.

Over de wenselijkheid om dit proces richting verdere operationalisering te financieren in het kader van het EIP zijn de signalen dubbel. Voor de ene past het benodigde proces niet binnen de EIP-logica, volgens de andere is het een mooi voorbeeld van meer samenwerking, interactie en kennisuitwisseling binnen een sector. Vooral omdat men binnen de dierlijke sectoren nog veel meer moeten leren samenwerken en dat er vertrouwen moet opgebouwd worden binnen operationele acties. Binnen de PDPO-samenwerkingsmaatregel kan de steun maximaal 7 jaar lopen en dus kan het niet de uiteindelijke bron zijn van financiering (werkingssteun) zijn. Toch gaat het al om een lange periode, die voldoende zou moeten zijn voor de dierlijke praktijkcentra om zich onmisbaar te maken binnen het Vlaamse onderzoekslandschap.

4.4 Taken bij de implementatie en de werking van het EIP in Vlaanderen

Uit de discussie in de voorgaande paragrafen is het duidelijk dat er verschillende taken zullen zijn bij de implementatie en werking van het EIP in Vlaanderen. Dit aspect kwam sporadisch aan bod tijdens de gesprekken, zodat hierna een overzicht gegeven wordt van de belangrijkste rollen en taken en geformuleerde aandachtspunten.

- **Identificatie van maatregelen en budget**
Een eerste stap in het proces zal het identificeren zijn van de maatregelen waarop er vanuit Vlaanderen ingezet zal worden. Hierbij zal naar het volledige programma voor plattelandsontwikkeling gekeken moeten worden om – binnen een context van beperkt budget – keuzes te maken. Vervolgens dient ook beslist te worden welk budget hieraan gekoppeld wordt.
- **Uitschrijven van de steunmaatregel**
De praktische implementatie van het EIP zal starten met het uitschrijven van de steunmaatregel. In deze nota werd al aandachtspunten geformuleerd die hierbij gebruikt kunnen worden. Belangrijkste elementen zijn het zorgvuldig uitschrijven van de randvoorwaarden (Wie kan begunstigde zijn? Wat zijn de minimumvoorwaarden? Hoe zullen voorstellen geëvalueerd worden? enz.), een aanpak op maat van de doelgroep en aandacht voor administratief eenvoudige aanvraagprocedures.
- **Bepalen van thema's (indien van toepassing)**
Er moet nog een keuze gemaakt worden of er gewerkt zal worden met thema's. Als deze optie verkozen wordt, dan vraagt men een transparant mechanisme voor en betrokkenheid van de sector bij het identificeren van de geschikte thema's.
- **Evalueren van voorstellen**
Het evalueren van voorstellen is iets wat traditioneel georganiseerd wordt door de beheersautoriteit. In een context van vraaggestuurdheid, werd er door sommigen gevraagd om de sector te betrekken in dit proces.

- Administratief beheer, opvolging en afhandeling
Het administratief beheer is een ruime taak, waaronder o.a. het lanceren van de oproep (indien van toepassing) maar ook de opvolging en afhandeling vallen. Hier zal gezocht moeten worden naar een compromis tussen de gevraagde eenvoudige administratieve procedures en de hoge graad van verantwoording, controles en audits nodig bij Europese cofinanciering.
- Overzichtsfunctie – Vlaams netwerk van operationele groepen
Als er gekozen wordt voor de instrumenten in het kader van het EIP (vooral idee 3 en 4), dan zullen er een aantal extra initiatieven en netwerken ontstaan. Er werd tijdens de gesprekken gesuggereerd om daarom een goede coördinatie- en overzichtsfunctie te creëren, bij voorkeur door een onafhankelijke organisatie. Dit zou kunnen gebeuren door de overheid, maar een andere optie is om deze taak toe te kennen aan een werkgroep binnen het Platform voor Landbouwonderzoek. In ieder geval dient deze overzichtsfunctie los te staan van de evaluatie van voorstellen.

5 CONCLUSIE

Het doel van dit laatste hoofdstuk is om, op basis van de verkennende gesprekken, een conclusie te formuleren rond het denkproces voor de implementatie van het EIP in Vlaanderen.

Een eerste vaststelling is dat er een ruime gedragenheid (van zowel landbouworganisaties als onderzoeksinstellingen) en interesse bestaat voor het EIP als. Het EIP sluit aan bij de huidige manier van werken, maar biedt tegelijk ook mogelijkheden voor totaal nieuwe initiatieven (zoals het opvolgen en demonstreren van innovatieve technieken op bedrijven) of het optimaliseren van instrumenten die hun waarde al bewezen hebben (bv. demonstratieprojecten). Daarbij moeten een aantal fundamentele keuzes gemaakt worden, zoals:

- Het budget beschikbaar voor EIP-gerelateerde maatregelen;
- Focus op groepen versus individuele bedrijven;
- Publieke versus private dienstverlening;
- Thematische versus open oproepen (al dan niet in een gecombineerd systeem);
- Oproepensysteem (op één of meerdere momenten) versus continue mogelijkheid tot indienen;
- Focus op milieu- en klimaataspecten versus innovaties in een ruimere context;
- Linken van EIP-instrumenten met de bredere PDPO-maatregelen.

Ten slotte moet ook rekening gehouden worden met een aantal bedenken en operationele aandachtspunten. Het gaat om:

- Het duidelijk maken van de toegevoegde waarde van EIP-instrumenten voor de sector;
- De balans tussen een bottom-up aanpak, waarbij actoren in de praktijk het initiatief nemen, en voldoende coherentie en synergie tussen de initiatieven;
- Afstemming met andere financieringsinstrumenten, zoals de LA-trajecten en de KMO-portefeuille;
- Het identificeren én bereiken van de goede en een voldoende grote doelgroep van land- en tuinbouwbedrijven;
- Het betrekken van de relevante actoren (inclusief land- en tuinbouwers), het inspielen op de noden van de sector en het vertalen van dergelijke vraaggestuurde aanpak in de uitwerking van goede randvoorwaarden voor de financieringsinstrumenten;
- Rekening houden met de administratieve verplichtingen, controles en audits die gepaard gaan met maatregelen die in het kader van PDPO gefinancierd worden door de Europese Commissie en toch tegemoet komen aan de vraag naar administratief eenvoudige procedures;
- Het voorzien van (afspraken rond) aanspreekpunten, zodat het voor iedereen duidelijk is waar welke kennis gehaald kan worden, maar die er ook voor kunnen zorgen dat de verworven kennis publiek beschikbaar is;

Tijdens de gesprekken bleek dat de vier uitgewerkte ideeën een goed overzicht geven van de mogelijkheden binnen de wettelijke voorstellen voor PDPO. Enkele andere opties die naar voor geschoven werden zijn o.a. een meer uitgesproken link met opleiding en onderwijs, innovatief aanbesteden en een aparte maatregel rond kleine teelten en toepassingen.

Het was voor de respondenten moeilijk om een keuze te maken tussen de vier voorgestelde instrumenten, aangezien zij niet los van elkaar staan. Ze hebben verschillende invalshoeken, maar ze moeten naast elkaar gebruikt kunnen worden. Naast visievorming (idee 4) is er ook nood aan instrumenten om de visie te realiseren. Over het algemeen ging de voorkeur uit naar idee 3 en 4 (omdat dergelijke instrumenten nu niet bestaan), maar er is ook ruime interesse voor idee 2. Idee 4 wordt over het algemeen gezien als het overkoepelende idee. Het gaat om netwerken tussen alle relevante actoren, waar een strategie of visie ontwikkeld wordt voor de ontwikkeling van innovaties op vraag van de praktijk. De praktische uitvoering van die ideeën kan via de aanvraag van onderzoeksfinanciering (bv. LA-trajecten of Horizon 2020) of via instrumenten gebaseerd op idee 3 en 2.

Over idee 1 was er meer onenigheid. Hoewel iedereen het er over eens is dat het erg belangrijk is dat land- en tuinbouwers goed opgeleid zijn en kunnen beschikken over een kwaliteitsvolle adviesverlening, ziet men

dergelijk systeem dat gericht is op individuele bedrijven los van de context van het EIP. Aspecten rond de opleiding van voorlichters en adviseurs (train-the-trainer) zouden daarentegen wel aan bod kunnen komen binnen het EIP.

Op basis van dit alles kan er geconcludeerd worden dat het kader duidelijk is waarbinnen er steun is voor de organisatie van operationele groepen in Vlaanderen. Het gaat bij voorkeur om een combinatie van maatregelen die gericht zijn op (i) de opstart en werking van operationele groepen en (ii) acties van operationele groepen (naast andere begunstigden). De manier waarop deze concreet vorm krijgt, is nog verder te bespreken.

Vooraleer EIP in Vlaanderen kan geïmplementeerd worden, is er nog bijkomend werk nodig om het volledige werkingsspectrum van het EIP af te dekken en een vlotte invoering van de operationele groepen in het kader van het beleid voor plattelandsontwikkeling mogelijk te maken. Concreet dient er in eerste instantie verder gewerkt te worden rond de interactie met Horizon 2020 en de organisatie van het Vlaams netwerk van operationele groepen.

6 UITLEIDING

Op basis van de verkenning en deze nota werd de implementatie van het EIP in Vlaanderen verder besproken tijdens de vergaderingen van het Platform voor Landbouwonderzoek op 4 oktober 2012 en 23 januari 2013. Op basis van deze discussies werd een consensus bereikt over het concept voor de steun aan operationele groepen en de organisatie in Vlaanderen.

Steun aan operationele groepen

Operationele groepen zullen steun kunnen krijgen om een voortraject te doorlopen, waarbij een idee uitgewerkt wordt tot een financieerbaar concept of een andere concrete output. Het zijn de problemen of opportuniteiten die door land- en tuinbouwbedrijven ervaren worden die aan de basis liggen van operationele groepen. Die bedrijven kunnen bij de opstart van de OG en de aanvraag van steun beroep doen op actoren zoals de praktijkcentra, het Innovatiesteunpunt of het ILVO voor begeleiding. Om ervoor te zorgen dat de bestaande kennis expertise maximaal gebruikt wordt, dient iedere operationele groep in zijn opstartfase verplicht de beschikbaarheid van expertise bij de praktijkcentra of ILVO af te toetsen.

De steun wordt – na een oproep - aangevraagd via een voorstel, die een eenvoudige begroting omvat. Een operationele groep kan maximaal 50.000 euro steun krijgen voor een periode van 3 jaar. In de eerste jaren worden maximum 5 operationele groepen gefinancierd, maar dit aantal kan na verloop van tijd evolueren naar 8 à 10. Het toegekende budget kan gebruikt worden om zeer diverse activiteiten te financieren, zoals organiseren van vergaderingen, zoeken van geschikte partners, uitvoeren van verkennende testen, inhuren van procesbegeleiding, voorbereiden en aftoetsen van het project bij de sector, enz. Het is niet de bedoeling dat er een persoon tewerkgesteld wordt op het budget van de operationele groep, om zo een maximale flexibiliteit te garanderen.

Vlaams netwerk van operationele groepen

De organisatie en het beheer van het EIP zal opgenomen worden binnen het departement Landbouw en Visserij. Het gaat daarbij om het beheer van de steunmaatregel, het beheer van het Vlaams netwerk van operationele groepen en de interactie met Horizon 2020. Er zal daarbij maximaal gebruik gemaakt worden van bestaande structuren met als doel om de werking en de mogelijkheden te verbeteren.

TABELLEN

Tabel 1. Uitgaven en relevante maatregelen in het kader van EIP in het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (Vlaams + Europees), miljoen euro, 2007 – 2011	9
Tabel 2. Begroting van Vlaamse maatregelen die relevant zijn in de context van het EIP landbouw, miljoen euro, 2007 – 2011	10
Tabel 3. Bevroegde leden van het Platform voor Landbouwonderzoek en aanwezig	14
Tabel 4. Vragen als handleiding bij de gesprekken	15

FIGUREN

Figuur 1. Verhouding tussen het Europese EIP netwerk, de nationale netwerken (CNW) en de operationele groepen	5
---	---

AFKORTINGEN

Afkorting	Verklaring
BAS	Bedrijfsadviessysteem
CNW	Country network
EIP	Europees Innovatiepartnerschap
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
IWT	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
KMO	kleine en middelgrote ondernemingen
LV	Beleidsdomein Landbouw en Visserij
MFK	Meerjarig financieel kader
OG	Operationele groep
SIP	Strategisch Implementatieplan
TD	Technologische dienstverlening
TIS	Thematische Innovatiestimulering
VIS	Vlaams InnovatieSamenwerkingsverband

BRONNEN

Bergen D., Van Zeebroeck & Windels J. (2012) *Mogelijkheden voor een vernieuwend bedrijfsadviesstelsel voor de landbouw*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Deuninck J., Piessens I., Van Gijsegheem D., & Carels K. (2007) *Innovatie in land- en tuinbouw in Vlaanderen: een verkennende nota*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Dumez L. & Van Zeebroeck M. (2011) *Stimuleren Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013, Jaarverslag 2010*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Dumez L. & Van Zeebroeck M. (2012) *Programma voor Plattelandsontwikkeling Vlaanderen 2007-2013, Jaarverslag 2011*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Europese Commissie – DG AGRI (2012) *European Innovation Partnership "Agricultural Productivity and Sustainability"*, presentatie tijdens de workshop rond operationele groepen, SCAR CWG AKIS, 13-14 september 2012.

IWT (2012) *KMO innovatieprojecten*, Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie, Brussel, <http://www.iwt.be/subsidies/kmo-innovatie>.

Speurgids Ondernemen en Innoveren (2012) www.speurgids.be

Van Gijsegheem D., Piessens I., Maertens E., Vuylsteke A., Vandenbroeck P. & Goossens J. (2009) *Witboek Landbouwonderzoek*, Platform voor Landbouwonderzoek, Brussel.

Van Zeebroeck M. & Maertens E. (2010) *Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013, Jaarverslag 2009*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Van Zeebroeck M., Carels K., Samborski V. & Danckaert S. (2009) *Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013, Jaarverslag 2008*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, Afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Vuylsteke A. & Van Gijsegheem D. (2010) *Innovatiebeleid en –instrumenten voor de Vlaamse land- en tuinbouw*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel + update cijfers speurgids, PDPO jaarverslag en O&O publieke steun (FOD wetenschapsbeleid)